

WETENSCHAP IN VLAANDEREN

1^e JAARGANG

INHOUD:

BIJDRAGEN

	Bladzijden (1)	
Baels, Mr. H., gouv. West-Vl. : Brief.	51	
Brandsma, Prof. Dr. Titus, Nijmegen : De ho- venier op het geestelijke erf.	60	
Van den Broeck, Prof. Dr. A. J. P., Utrecht. (Zie op Van de Vlerk).		
Brom, Prof. Dr. G., Nijmegen : Erasmus als humanist.	177	
De Bruyne, Prof. Dr. C., Gent : Mac Leod her- dacht.	26	
Van Caenegem, Dr. J., Schaarbeek : De aanslib- bing der reede te Zeebrugge.	7, 75	
De Haven van Zeebrugge. (uit <i>De Ingenieur</i> , Den Haag).	115	
Callewaert, Mgr., Brugge : Openingsrede voor het Congres te Brugge.	50	
Cornelissen, Prof. Dr. J. D. M., Nijmegen : Dr. D. Stracke S. J.	59	
Daels, Prof. Dr. F., Gent : Toespraak bij de opening van de Wet. Congressen, 1936, te Gent.	149	
Delfos, Dr. L., Göttingen : De omwenteling uit 1302 en het begrip « Vlaanderens eere ».	182	
Foncke, Prof. Dr. R., Brussel : Over Eva Grae- fin von Baudissin.	161	
Funke, Prof. Dr. G. L., Gent : Het onderwijs in de biologie in België en Nederland.	75, 105	
Goossenaerts Dr. J., S. Amandsberg : Ter Inlei- ding.	1	
Goossenaerts Dr. J., S. Amandsberg : Kelten, Romeinen, Franken. Een vraag.	13	
Goossenaerts Dr. J., S. Amandsberg : Mac Leod en de « Vlaamsche Hoogeschool ».	34	
Goossenaerts Dr. J., S. Amandsberg : Werk- beurs.	13, 39	
Hacquaert, Prof. Dr. A., Gent : De aanslibbing der reede te Zeebrugge.	69	
Van Immelen, Ir L., Gent : Mac Leod-hulde (verslag).	41	
Jordan, Prof. Dr. H. J., Utrecht : Wat is Le- ven ?	145	
Kennes, Arseen, Antwerpen : Een Museum der Vlaamsche Beschaving.	12	
Kossmann, Dr. F., Rotterdam : Herdenking van Erasmus, te Rotterdam.	181	
† Mac Leod, Prof. Dr. J., Gent : Een onuitge- geven handschrift.	36	
Mansion, Prof. Dr. J., Luik : Kelten, Romeinen, Franken.	45	
Meuwissen, Prof. Ir, Gent : Toespraak bij de opening van de Wet. Congressen, 1936, te Gent.		150
van Nispen tot Sevenaer, Jhr. Dr. E., Maas- tricht : De topografische bijzonderheden van de stad in den achtergrond van de « Madonna Rolin ».		110
Nicaise, Dr. Henri, Brussel : Zestiende eeuw- sche Brugsche Majolika.		112
Olbrechts, Prof. Dr. Fr. M., Wezembeek : Na- tuurwetenschap en Archeologie.		5
Van Oye, Prof. Dr. Paul, Gent : Mac Leod's invloed op zijn studenten.		31
Van Panhuys, Jhr. Ir., Den Haag : Over Wa- terschapstoestanden.		110
Polman, mag. Dr. P., Nijmegen : Erasmus op de tweesprong.		180
Pée, Dr. W., Gent : De fonoplaat als middel tot taalonderzoek.		62
Raken in het Ned. geschreven wet. werken in het buitenland bekend ?	78,	143
Schamelhout, Dr. G., Antwerpen : Kelten, Ro- meinen, Franken.		45
Schamelhout, Dr. G., Antwerpen : De ontoerei- kendheid van het anthropologisch onder- zoek in West-Vlaanderen en de noodwen- digheid van zijn voortzetting.		42
Van Strijen, Dr. J. L. : Dr. D. Stracke.		58
Vanbeselaere, Dr. W., S. Amandsberg : Kunst- geschiedenis en Taal.		14
Een eeuw Vlaamsch rechtsleven, door Prof. Mr. R. Victor.		119
Van de Vlerk, Dr. I. M., Leiden, en Prof. Dr. A. J. P. V. d. Broeck, Utrecht : De pleisto- ceene menschedel van Hengelo (O. V.)		9
De Waele, Prof. Dr. F. J., Nijmegen : Antieke beschaving en werk van de spade.		3
Van de Weerd, Prof. Dr. H., Gent : De nati- onale Oudheidskunde.		73

NOG EEN EN ANDER OVER BEPAALDE PERSONEN

Herdenking van Erasmus, te Rotterdam.	160, 172
Eredoctoren.	189
Over P. Geerebaert.	191
Hulde Prof. emer. Henry Van de Velde	160
Sterfgevallen.	68, 105

WET. CONGRESSEN IN DE NEDERLANDEN

Wetenschappelijke Congressen 1936, te Gent	16, 52
(Natuur- en Geneesk. Congres)	82
(vooral : medewerking uit Zuid-Afrika)	
(programma van 8 Congressen)	89
(Algemeen Agendum, addenda en corrigenda bij programma's, gang van betoog voor een aantal lezingen, laatste programma's)	122
met o.m. verslag over a) lezing van gezant Dr.	

(1) Blzz. 1-24 = nummer 1 (Aug.-Sept. 1935).
 25-40 = » 2 (Oct. '35, Mac Leod-nr.).
 41-56 = » 3 (Nov. '35).
 57-72 = » 4 (Dec. '35, Stracke-nr.).
 73-88 = » 5 (Jan. '36).
 89-120 = » 6-7 (Febr.-Maart '36).
 121-144 = » 8 (April '36).
 145-160 = » 9 (Mei '36).
 161-176 = » 10 (Juni '36).
 177-192 = » 11 (Juli '36, Erasmus-nr., en laatste
nr. van de 1e Jaarg.).

Van Broekhuizen, b) Liederavond, c) Zuid-Afrikaanse avond en voordracht M. Er-rank, Toneelvertoning, Kempische avond en verslag van afdd. door Mr. Fransman, Prof. Elaut, Dr. Tieleman, Dr. Willemyns, Dr. Dambre, Drs Scharpé, Dr. Van Bulck, Dr. Engelbeen, G. Schmook, M. J. Liesen-borghs)	144
Id. verslagen door Lic. Ivens, Dr. Bousse, Lic. Pintelon, Prof. Burssens, Prof. De Jans, Apoth. Van de Vyvere, Dr. Baptist)	165
Id. verslagen door Prof. Dumon, Ir. Bracke, Dr. Duverger	185
Algem. Slotvergadering, Naklanken.	187
Pée, Dr. W., Gent : Het XVIe Ned. Filologen-kongres, April 1935, te Groningen	38
Congres over Brugge en Ommelanden (Pro-gramma, met voor de meeste lezingen, gang van betoog)	19
Id. verslag	40, 50
Kempisch Congres 1935	17
Congres voor Verpleegkunde, Vroedkunde en Sociale Geneeskunde, 1935, te Lier	18, 38
Congressen voor Muziekgeschiedenis	17
Vermeulen, Mr. J., Gent : Eerste Landdag voor Vlaamsche Folklore te Gent	82

VERENIGINGSLEVEN

Vereeniging voor Wetenschap (Doel, middelen, zetel, leden, raad van beheer, raad van toezicht).	1, 2
Raad van Beheer en vergadering er van.	2, 40
Uit het Jaarverslag van de afgevaardigde-be-heerder	116
Uit het verslag van de statutaire jaarvergade-ring	118
De Natuur- en Geneeskundige Vennootschap	86
	110
Uit het Reglement van de Vereeniging « Het Vlaamsch Natuur- en Geneeskundig Congres »	70
De Vlaamsche Opvoedkundige Vereeniging (en haar boekentoonstelling)	142
Wetenschappelijke Berichten (vergad. Bond Gentsche Germanisten)	143
VI. Vereeniging tot bevordering der Genees-kunst (jaarvergad.)	141

EEN EN ANDER AAN NED. UNIVERSITEITEN

Heymans, Prof. Dr. C., Gent : De derde-eeuw-feesten der Rijksuniversiteit te Utrecht	189
Vacantieleergangen, Leuven en Gent	15
Franqui-leerstoel aan de Universiteit Gent, 1935-'36 (Prof. Dr. H. R. Kruyt)	40
Mededeling (naar Groningen)	70

NED. INSTELLINGEN

Nederlandse Wetenschappelijke Instituten in het Buitenland	173
Nationaal Fonds tot bevordering van de kennis der Nederlandsche beschaving	172
Nederlandsch Nationaal Bureau voor Anthro-pologie (5e jaarl. Folkloredag)	173

INTERNATIONALE CONGRESSEN EN SAMENKOMSTEN

In 1935	16, 52, 68
In 1935	68
In 1936	83, 120, 160, 173, 190
Funke, Prof. Dr. G. L., Gent : VIIe Intern. Botanisch Congres Amsterdam (1-9 Sept. 1935).	55
Heymans, Prof Dr. C., Gent : Het XVe Intern. Physiologencongres te Leningrad en Moskou (9-17 Aug. 1935).	54
Pée, Dr. W., Gent : Ile Intern. Fonetisch Con-gres te Londen, (22-26 Juli 1935).	53
Pil, Dr. A., Oude God : IXe Intern. Congres voor Fotografie en kinematografie gehou-den te Parijs (7-13 Juli 1935)	17
Sobry, Prof. Dr. P., Leuven : Intern. Literair-historisch Congres te Amsterdam, (18-22 Sept. 1935).	
De Waele, Prof. Dr. A., Gent : XIIe Intern. Zoologencongres te Lissabon (15-21 Sept. 1935).	83

EEN EN ANDER OVER BOEKEN EN TIJDSCHRIFTEN

Nieuwe Boeken	15, 49, 85, 171
Botanische en Biologische Jaarboeken	85
Ingekomen Werken	70
Nieuwe publicaties	144
Een en ander over onze eigen Tijdschriften (VI. Geneesk. Tijdschrift, Natuurwet. Tijdschrift, Tijdschrift voor Verpleegkun-de, enz., Pharmac. Tijdschrift, VI. Dierge-neesk. Tijdschrift, Tijdschrift V.I.V.)	46
Nog een en ander... (Natuurw. Tijdschrift)	70
Nog een en ander... (Kongo-Overzee, Tijd-schrift voor Economie en Sociologie, Wis-sen Natuurkundig Tijdschrift, Het Vlaamsch Geneeskundig Tijdschrift)	79
Eerste Oproep (voor een Ned. Tijdschrift voor Geschiedenis)	166

VARIA

Vlaamse Academiën	171
Tentoonstelling « De Mensch »	88, 144
Wat andere Volkeren doen (cult. overeenkom-sten)	48
Over Nobelprijzen	87
Uit de wereld van de nieuwste Geneeskunst	141

PRIJSVRAGEN

14, 40, 49, 86

GELDZAKEN

2, 45, 157

GEMENGDE BERICHTEN EN ALLERLEI

15, 37, 48, 70, 87, 120, 176, 192

WETENSCHAP IN VLAANDEREN

MAANDSCHRIFT UITGE-
VEN DOOR DE VEREENI-
GING VOOR WETENSCHAP

REDACTIE EN BEHEER
Huize Mac Leod St Pieternieuwstr. 98, Gent

Abonnementsprijs per jaar: Voor leden van een der Vlaamse Wetenschappelijke Congressen: Binnenland: 15 fr.; Buitenland: 30 fr. — Voor niet-congresleden: Binnenland: 30 fr.; Buitenland: 60 fr. — Voor afzonderlijke nummers: Binnenland: 3 fr.; Buitenland: 5 fr.

Telefoon: Gent 123.22. — Postrekening: Dr. J. Goossenaerts, St. Amandsberg, Nr. 94093.

JAARGANG 1

AUG.-SEPT. (Vacantienummer) 1935

NUMMER 1

Uit den Inhoud:

Goossenaerts, Dr. J.: Ter Inleiding	1	Van Caenegem, Ing. J.: De aanslibbing der reede te Zeebrugge	7	J. G.: Werkbeurs	13
Vereeniging voor Wetenschap	2	V. d. Vlerk, Dr. I. M., Leiden en v. d. Broek, Prof. A. J. P., Utrecht: De Pleistoceene menschedel van Hengels (ov.)	9	J. G.: Kelten, Romeinen, Franken. Een vraag	13
De Waele, Prof. Dr. F. J.: Antieke Beschouwing en werk van de spade	3	Kennes, Arseen: Een Museum der Vlaamsche Beschaving	12	Mededelingen:	4
Olbrechts, Prof. Dr. Fr.: Natuurwetenschap en Archeologie	5			Gemengde Berichten	15
				Nieuwe Boeken	15
				Congressen	16
				Allerlei	24

TER INLEIDING

1897 was in Vlaanderen een heerlijk jaar. Toen verscheen niet alleen het grondlegend verslag van wijlen Prof. Mac Leod over de vernederlandsing van 's Rijks Universiteit te Gent, maar tevens werd op zijn initiatief, te Gent, de eerste zuiver wetenschappelijke Landdag gehouden die ooit in Vlaanderen plaats had: het « Vlaamsch Natuur- en Geneeskundig Congres », met 23 mededelingen over 3 afdelingen verdeeld, en 101 ingeschreven leden (niet allen vakgeleerden). In arm Vlaanderen gold het als een rijke belofte.

Dertien jaar later waren er drie Congressen en toen na de wereldramp 1914-'18 zoveel uiteengeschoot en schijnbaar hopeloos verdeeld en stuk lag, kwam er vrij spoedig een vierde bij, en de drie eerste stonden van 1920 af onder leiding van een Gezamenlijke Regelingscommissie, die de inrichting voor alle samen systematischer en practischer, minder tijd- en geldrovend wist te maken.

Bovendien, op voorstel uit het Zuiden, komen van 1926 af beurtelings het Noorden en het Zuiden met Congressen aan de beurt, althans voor zover dezelve zowel in het Noorden als in het Zuiden bestaan, en wordt zo druk mogelijk over en weer gecongresseerd.

Zo was er aldoor verbetering; thans bereikt die hier een hoogtepunt met tien verschillende Congressen, 200 sprekers, 40 afdelingen en bij de 5000 ingeschreven leden. Niet het minst voor de oudste Congressen steeg middelerwijl het gehalte met de jaren.

En toch...

Er ontbrak een formeel Statuut en een welomlijnd Huishoudelijk Reglement; er ontbrak de éne, gezamenlijke cartotheek, waarmede aan elk lid van de Congressen telkens één enkele maal de nodige inlichtingen worden verstrekt, en waaruit blijkt waaraan elk werkt en waartoe hij best geschikt is; er ontbrak een bureau met bezoldigd vast bediende; er

ontbrak steun voor sommige kleinere Congressen die goed werk leveren, maar uiteraard nog lang betrekkelijk klein zullen blijven; er ontbreekt voor een paar Congressen nog een eigen tijdschrift, dat op zijn beurt als een gedurig congres wordt; er ontbreekt nog verder doorgedreven centralisatie — waarom zou meer dan één vereniging, die ook aan wetenschap doet, zich niet nog komen scharen rondom onze V.v.W., net als de toeristische beweging in Vlaanderen in ruime mate graviteert om V.T.B.? — er ontbreekt niet het minst de nochtans bepaald onontbeerlijke continuïteit, want in een wetenschappelijke beweging zijn congressen misschien wel de meest geregeld wederkerende en voor de grote massa meest sprekende uiting van bedrijvigheid, maar alles zijn ze ongetwijfeld niet. Zo werd dan, onder vorm van een Vereniging zonder Winstbejag, in de plaats van velerhande versnippering, een (passend bewerkte) Centrale tot stand gebracht, waarvan vermelde Gezamenlijke Regelingscommissie uitgangspunt en kern is, waarin, buiten de inrichters van de verschillende Congressen, een zeker aantal van onze meest vooraanstaande geleerden zitting hebben, een nieuw organisme dus, waar zooveel mogelijk impuls van uitgaat, waarmede alle wetenschappelijke werkzaamheid in Vlaanderen niet alleen voeling heeft, maar ook rechtstreeks haar voordeel doet, waar echte samenwerking veel nutteloos werk voorkomt, moeilijkheden als bij voorbaat oplost, vruchtbare continuïteit in haar actie leggen kan, één bepaalde lijn trekt, gemakkelijker zekere bijdragen en legaten in ontvangst kan nemen, en naar buiten toe in allerlei opzichten met meer gezag optreden kan.

Wat al zo lang ontworpen was, en in deze stand van zaken hoe langer hoe moeilijker gemist kan worden: een echte Werkbeurs voor Wetenschap wordt binnen onze Vereniging opgericht.

Ten slotte: niet het laatst en niet het minst werd gedacht aan het oprichten van dit maandelijks Organ, dat door het aankondigen van al de Congressen en Studiedagen en van al de voornaamste verga-

deringen, van de nieuwste boeken en dies meer, met allerhande vragen om inlichtingen, de wetenschappelijke atmosfeer gaaf en gevoelig houdt, allerhande initiatieven weet aan te moedigen, velen doet medeleven met deze culturele actie en — vooraf en vooraan — van ons wetenschappelijk leven geregeld het trouwe beeld beoogt te geven, dat we in dit ogenblik hier *van nergens* krijgen. Dat beeld is als een primeur: in dit Orgaan verschijnen enkel stukken die nog niet elders zijn gepubliceerd.

Geen redactie van een tijdschrift als dit kan de inhoud zo kiezen, dat elk lezer alles goedvindt of, hoe bevattelijk de tekst ook gesteld zij, alles even makkelijk verstaat. Dat echter doet nog niets af van de wenselijkheid en de werkelijke waarde van een periodiek.

Concurrentie tegen een ander tijdschrift bedoelen we niet; dit orgaan is iets anders.

J. GOOSSENAERTS.

Tijdschriften en bladen mogen uit dit Orgaan artikels overnemen, mits uitdrukkelijke vermelding van de bron.

VEREENIGING VOOR WETENSCHAP

DOEL.

De V. v. W. heeft tot doel het bevorderen en bekendmaken van de wetenschap die door Vlamingen in de eerste plaats, en ook door andere taalgenoten, als vrucht van persoonlijk werk verkregen is.

MIDDELEN.

Middel daartoe is o.m. het inrichten van congressen, studiedagen en allerhande lezingen, alsmede het in extenso of verkort uitgeven van de aldus gehouden verhandelingen en besprekingen, met de bekendmaking er van in binnen- en buitenland, daarbij alles wat het werk van de sedert 1897 gehouden congressen in een of ander opzicht verstevigen kan.

Al deze congressen, studiedagen, enz., worden in en door het Nederlands gehouden. Alleen bij wijze van uitzondering kunnen belangstellenden van buiten het Nederlands taalgebied daartoe ook in een andere taal hun medewerking verlenen.

ZETEL.

De V. v. W. is gevestigd te Gent, in « Huize Mac Leod », St. Pietersnieuwstraat 98.

LEDEN.

Kunnen lid worden de Vlaamse belanghebbenden, die, voorgesteld door een Vlaams Wetenschappelijk Congres, als vertegenwoordigers er van door de Raad van Beheer aangenomen worden. Daarnaast vertegenwoordigers van andere wetenschappelijke verenigingen en andere verdienstelijke personen, die door de Raad van Beheer worden aanvaard. Elk van de congressen duidt vermelde afgevaardigden aan na ruggespraak en in overleg met de Raad van Beheer, telkens voor een periode van vier jaar. Ze

kunnen telkens, op dezelfde wijze, opnieuw tot afgevaardigden benoemd worden.

(Uit het Belgisch Staatsblad, 16 Maart 1935).

HUIDIGE SAMENSTELLING :

Raad van Beheer :

Prof. Dr. Daels (Gent), voorzitter.
Prof. Ing. Dumon (Leuven), ondervoorzitter.
Dr. Goossenaerts (S. Amandsberg), afgevaardigde-beheerder.
Dr. Duverger (Gent), waarnemend bestuurder van de financiële dienst.
Dr. Debaive (Gent).
Prof. Dr. Elaut (Gent).
Drs. Engelbeen (Oostende).
Adv. Fransman (Brussel).
Prof. Dr. Gillis (Gent).
Ing. Jacxsens (Gent).
M. Liesenborghs (Brussel).
Dr. Tieleman (Ath).

Raad van Toezicht :

Ing. Bracke (Gent).
Dr. Pcremans (Antwerpen).

Leden :

Adv. Borginon (Brussel).
Ing. Cauterman (Gent).
Z. E. H. Prof. Dr. Coppens (Leuven).
E. H. Dr. Fr. De Hovre (Gentbrugge).
Dr. De Jonghe (Brugge).
Prof. Dr. De Vleeschauwer (Gentbrugge).
Prof. Dr. Hermans (Kuregem).
Prof. Dr. Heymans (Gent).
Prof. Dr. Mansion (Luik).
Prof. Ing. Meuwissen (Gent).
Prof. Dr. Sabbe (Antwerpen).
Dr. Schamelhout (Antwerpen).
Ing. Schoorens (Leuven).
Prof. Dr. Sebrechts (Brugge).
E. P. Dr. Stracke (Antwerpen).
E. P. Dr. Valvekens (Averbode).
Dr. Van Caekenbergh (Gent).
Prof. Ing. Van Cauteren (Leuven).
Dr. Van der Biest (Kortrijk).
Prof. Dr. Van de Wijer (Leuven).
Prof. Dr. Verriest (Leuven).
Prof. Dr. Vermeylen (Brussel).
Prof. Dr. Verschaffelt (Gent).
Prof. Dr. Victor (Brussel).

DANK !

11 Juli kwam vanwege de Bestendige Deputatie provincie Antwerpen het bericht toe, dat de Provincieraad aldaar onze Congressen — wederom — bedenkt met een toelage groot 10.000 fr.

Aan de hele Raad, en niet het minst aan den h. Arseen Kennes, hartelijk dank !

Aan de bekende verzekeringsgroep Noordstar-Boerhaave van harte dank, omdat zij de kosten voor het uitgeven van dit nummer in niet minder dan 5000 exx. volledig en bereidwillig op zich nam. Het strekt haar tot eer. En anderen tot voorbeeld ?

ANTIEKE BESCHAVING EN WERK VAN DE SPADE

De schrijver van dit artikel, die gedurende een decennium afwisselend met de taak van het hoopleeraarschap het werk der spade in Griekenland (Olunthos en vooral Korinthe) heeft bestuurd, zet hier voor wetenschappelijk ontwikkelden en met opzettelijk weglaten van den ballast der noten, de beteekenis van het werk der opgravingen uiteen en de wijze waarop deze werkzaamheid medewerkt aan de vermeerdering van onze kennis der antieke beschaving om het Middellandsche Zee-gebied: het Oosten, Griekenland en het Romeinsche rijk.

Elke gezonde levensopvatting die naast den zin voor het werkelijke ook niet het ideëele uitschakelt, kijkt in dank terug naar de prestaties van de voorvaderen van tientallen of minder eeuwen terug, of het de dressuur van het paard, het uitvinden van de pottenbakkersschijf, de ontdekking der boekdrukkerskunst of het motoriseeren van het menscheijk verkeer geldt. En hierin misschien ligt het grootste onderscheid tusschen de kras uitgesproken materialistische levensopvatting en de meer ideëele, dat de laatste niet alleen haar voordeel doet met nieuwe vondsten in het onafgebroken menscheijk experimenteeren dat vooruitgang van beschaving heet, maar dat ze naast het bestudeeren van de voorwerpen en toestanden die de vooruitgang tot stand bracht het eigenlijke leven van die duizenden voorvaderen als in een visioen van Ezechiël weer wil levendig maken. Die « geschiedenis » kan men gedeeltelijk lezen in de handschriften en andere resten die stammen van, of teruggaan op hen, die de geschiedenis maakten, maar nog veel meer van die geschiedenis staat er te lezen in de uiteengescheurde en verspreide bladzijden van een stukgetrokken boek van menscheijke herinneringen, waarbij men geen letters leest en woorden samenstelt of vertaalt, maar waarbij men de gegevens der beschaving afleest of in geest weer opbouwt van de duizenden verloren voorwerpen van het dagelijksch gebruik, van de puinen van de woningen der menschen (zijn groote woning: het huis; zijn kleinere woning: het kleed; zijn latere: het graf) en der goden en waarbij men natuurlijk te hulp roept wat handschriften of muurkrabbels bieden of de folklore aan antieke resten tot in onzen tijd heeft overgeleverd, om tot een zoo volledig mogelijk geheel van het cultuurbeeld te komen. Die kleinere of grootere resten van een oude beschaving zijn in vele, zelfs in de meeste gevallen niet meer te vinden aan de oppervlakte der velden, ze zijn verborgen onder den grond. Men dient er dus naar te zoeken en — wat belangrijk is om zoo dicht mogelijk bij het bereikbare beeld van den cultuurtoestand te komen — men dient er *methodisch* naar te zoeken. Dit zoeken gebeurt in de opgravingen, en de taak van den opgraver is om zijn oeroude voorvaderen en hun beschaving althans in reconstructie en in geest opnieuw te ontmoeten en telkens beter ingelicht te worden over het cultuurleven van deze vervlogen eeuwen.

Onze voorvaders van de antieke beschaving dienen we te plaatsen in een raam dat zich in tijdruimte over vier en een half millennia en in uitbreiding over het heele gebied om de Middellandsche zee uitstrekt. Ieder individu van die honderdduizenden binnen dit raam bouwde mee aan een cultuur, misschien als

uitvinder, maar vaker als kopist zonder zelfstandige bijdrage. Hij werd geboren, werkte en verdween. Niet zelden vinden we de laatste woonplaats van eenige dier honderdduizenden met de resten van een liefdevol vaarwel van hun vrienden en verwanten: een kruik, een lampje, een geldstukje, soms in een arm graf, maar ook soms in pompeuse begraafplaatsen met monumentale gedenkteekenen. De heele cultuur waaraan hij had meegewerkt, wisselde hij uit tegen dit miniatuur-huis: zijn hut of paleis, zijn stad, de huizen der goden, den vooruitgang waartoe hij het zijne had bijgedragen. Maar de tastbare resultaten van de menscheijke vlijt komen ook eenmaal tot hun einde: een aardbeving werpt ze te gronde, een brand vernielt ze, de ouderdom vreet ze af, de plantengroei woekert ze tot stuk en vooral menschenhanden mokeren ze neer. Aan de begrafenis der puinen helpt de natuur gratis mee: ieder jaar — vooral in het Zuiden — overwoekert nieuw kreupelhout, een nieuwe lente van distels en doornstruiken de puinen, de bewoners gooien er hun afval neer en wanneer de stortregens van de bergen en de hoogvlakten neerstroomden, voeren ze een laag slib mee die in het lage gebied het grondpeil een paar centimeter hooger maakt. Andere generaties herhalen dat proces van bouwen en begraven en laag op laag met eigen bestanddeelen hoopen zich op boven den grond waarop eenmaal de oermensch woonde. Het zou echter al te simplicistisch zijn te onderstellen dat de horizontale lagen in ongestoorde volgorde te vinden zijn: er zijn honderden varianten van een vertegenwoordiger der vijfde generatie die de fundeering van zijn huis doet afdalen tot in de woonlaag van zijn overovergrootvader of van iemand die een diepen kuil graaft en weer toedekt na de heele stratificatie te hebben omgewoeld. Kortom: die ongeschreven geschiedenis is als een kaft waarin vele bladen regelmatig op elkander volgen maar andere weer kriskras door elkaar gekomen zijn. Is er een orde van normale opeenvolging, er is anderzijds ook voldoende motiveering voor de schijnbare wanorde die men vaak aantreft.

In theorie lijkt de taak van den opgraver niet zoo heel zwaar. De wetenschappelijke werker met de spade is een historicus die een stuk onbekende geschiedenis dient te schrijven, waarbij hem niet alleen teksten en handschriften, niet alleen verloren schatten of machtige scheppingen der vorige geslachten, maar evenzeer de onnoozelste elementen der beschaving kunnen te pas komen: een haarpin, een dobbelsteen, een koperen munt, een pijlsplits evenzeer als de grondvesten van een godenhuis, stukken van muurbeschildering, fragmenten van beeldhouwwerk, sieraden en voorwerpen van edelmetaal. Blijkt hieruit de verwantschap met den historicus die handschriften ontcijfert en teksten uitpluist, evenzeer blijkt hoe de opgraver-archaeoloog verre staat van den schatgraver of den koopman in antiquiteiten.

« Archaeoloog » en « archaeologie » is de naam voor den persoon en de wetenschap voor wie het werk van de spade het noodige nieuwe studiemateriaal levert « Oudheidkunde » is zeker een onjuiste weergave van het begrip dat de geleerde wereld hoort in het woord archaeologie, want oudheidkunde is evenzeer de kennis van de taal, de wijsbegeerte, de geschiedenis, enz. der antieke beschaving,

Oudheidkunde zou juister, maar zeker niet fraaier zijn en zoo houden we ons aan het vreemde woord met Grieksche bestanddeelen, Latijnsche uitspraak en Franschen uitgang om de wetenschappelijke bezigheid aan te duiden van de « archaia », van de tastbare resten der klassieke oudheid. Onder die « archaia » kan men ook b.v. de handschriften en opschriften rangschikken in zoover er spraak is van hun vorm, hun geaardheid enz.; legt men echter den nadruk op de studie van den inhoud als tekst of op de schrijfwijze, dan hooren deze documenten thuis in de literatuur, de palaeographie en de epigraphie.

Vanzelfsprekend kan de archaeoloog-opgraver deze wetenschappen niet ter zijde laten liggen: wie de kunst en beschaving van een land en een periode wil leeren kennen, dient zich eerst de taal van dat land en dat tijdvak eigen te maken en de letterkunde ervan te beheerschen. Maar evenzeer is het voor een klassieke litteratur onmogelijk thans nog de studie der « archaia » ter zijde te laten. Bij de herleving van de belangstelling voor de klassieke oudheid in de Renaissance hoorde « archaeologie » nog niet tot de hulpwetenschappen van het klassieke huishouden en zelfs langen tijd nadat Winckelmann het goede recht van dit jongere kind had bewezen, werd er nog vrij smalend neergekeken op hen die het simpele kruikje en de kleerspeld der antieke menschen een studie waard achtten. Was het niet de klassieke reus, Theodoor Mommsen, die de archaeologische wetenschap omschreef als « die Wissenschaft der Alphabeten »? Er was een tijd toen men genoeg had aan de resten der klassieke literatuur, maar neemt men in acht dat slechts een uitgelezen schaar aristokraten naar stand of geest werken schreven en dat bovendien van hun geestelijke producten slechts een uiterst gering deel tot ons is gekomen, dan beseft men dadelijk dat deze uiterst geringe documentatie noodzakelijk een verwrongen en onvolledig beeld geeft van de beschaving en dat hierbij andere wetenschappen dienen te hulp te komen — ik denk aan de munten- en penningkunde, aan de studie der papyri, enz. —, vooral dat men die bladzijden moet omkeeren die de geslachten hebben samengesteld, de aardlagen waarin ze hun have en goed hebben achtergelaten.

Een boek leest men beginnend met de eerste bladzijden, de aardlagen leest men, of liever pelt of schilfert men af en leest ze beginnend aan de laatst gevormde. Men begint dus met het allerjongste, men eindigt met het alleroudste hoofdstuk wanneer men een regelmatige opgraving verricht, die laag voor laag methodisch wegneemt. Mogelijk ontbreken er verschillende tijdperken, maar men dient ermee rekening te houden dat alle tijdperken kunnen vertegenwoordigd zijn.

Uit mijn ervaring moge ik een voorbeeld aanhalen. Korinthe ligt aan de voet van den stadsberg Akrokorinthe en werd, met een onderbreking van 100 jaar (146-44 v. Chr.) waarin men de stad kon rekenen tot de « tot oppidorum cadavera quae oppida quodam tempore florentissima fuerunt », bewoond achtereenvolgens door de prehistorische Helladiërs, door de klassieke Hellenen, de Romeinen, de Byzantijnen, betreden en bestreden door de Noormannen, Kruisvaarders, Franken, Turken en Venetianen en is

zelfs na de aardbeving van 1858 als dorpje blijven voortbestaan. Is het daardoor een ideëel gebied wat het bestaan der verschillende aardlagen en de getuigenissen der opeenvolgende tijdstippen betreft, anderzijds heeft de onafgebroken bewoning der plaats bijna altijd een verwoesting van cultuurwerken der eene periode in de volgende periode ten gevolge gehad, waarbij de bestanddeelen van gebouwen en de fragmenten van sierstukken tot een vrij verschillend gebruik na de vernieling van het oorspronkelijk complex gebezigd werden. Steekt de opgraver hier de spade in den grond — zeggen we liever volgens de werkelijkheid: slaat de werkman het houweel in den grond en neemt de schop van den tweede het losgehouwene weg, dan komen in de bovenste lagen waarschijnlijk kleine cultuurresten, vooral munten van het moderne koninkrijk Griekenland, van de Turksche of Venetiaansche overheersching te voorschijn, al kunnen ten gevolge der storende processen (bouwen, putten graven, enz.) dergelijke resten ook in de allerdiepste lagen voorkomen. Onder de opperste aardlagen leveren het tijdstip der Kruistochten en der Frankenheerschappij, leveren de Byzantijnen hun getuigenissen in den vorm van aardewerk, munten, wapens en dergelijke. Met honderden treft men in de opperste « Romeinsche » laag de bronzen munten van Constantijn en opvolgers aan, die soms 50 % van het totaal uitmaken, dieper liggen de resten der Romeinsche, der Grieksche en der voorhistorische tijdperken. Naast deze kleine, dateerbare voorwerpen komen ook grootere als opschriften in aanmerking en evenzeer voorwerpen (b.v. aardewerk) waarvan de ontwikkeling reeds op andere plaatsen en in ander verband werd bestudeerd. Zoo heeft een grondige studie van de Korinthische lampen den weg gewezen voor de dateering van alle lampen die in de toekomst nog gevonden worden. Na de monumentale studies die aan het Attisch en Korinthisch vaatwerk werden gewijd, kan meestal ieder exemplaar, iedere scherf zelfs zijn juiste plaats in de ontwikkeling worden aangewezen. Kortom, iedere aardlaag is voorzien van voorwerpen die min of meer gedateerd zijn. Voor de vondsten uit den prehistorischen tijd, die zich voor Griekenland tusschen 3000 en 1000 v. Chr. uitstrekt, is een preciese dateering natuurlijk niet altijd mogelijk, al heeft b.v. het vinden van voorwerpen op Kreta samen met vondsten gemerkt met den naam van een bepaalden Pharao een ongeveer juiste dateering mogelijk gemaakt.

Natuurlijk is niet iedere rest, niet ieder gebouw, niet ieder kunstvoorwerp voorzien van of gevuld met dateerbare voorwerpen: veel gegevens dient men ook af te lezen uit den stijl, de bouwwijze en de onderlinge verhouding der resten bij de vondsten. Methodisch en rustig werken zonder overhaasting is de eerste vereischte tot het behouden van het hoogste percentage der nog voorhanden zijnde documenten. Het skelet der heele geschiedenis is natuurlijk het complex der dateerbare voorwerpen. In vele gevallen komt men tot een dateering over totaal verschillende wegen. Zoo kwam bij de opgraving van het heiligdom van den heelgod Asklepios te Korinthe (1930-1934) ondubbelzinnig aan het licht, dat een klein heiligdom was voorafgegaan aan het monumentale complex in het « Asklepieion-district », dat de tempels omvatte van Asklepios en van Zeus,

het groote gymnasium en tusschen deze drie, een monumentaal plein met waterkelders in de flanken van de rotsen die de drie vermelde constructies droegen. De kernvraag was deze: wanneer werd dit groote complex gebouwd? Een studie van de kleine vondsten, vooral van de kunst en den stijl der kleiaarden beeldjes die eenmaal als offergraven waren aangeboden in het heiligdom en bij het sloopen van den ouden tempel waren begraven in de fundeering van den nieuwen, bracht me tot een dateering in het midden der 4e eeuw v. Chr. Om de belangrĳheid der politieke gebeurtenissen van 338 v. Chr. wilde het me voorkomen, dat we dit jaartal als een terminus post quem dienden te stellen: in dit jaar immers werden de Grieken verslagen door den koning van Makedonië maar nog in hetzelfde jaar werd Korinthe uitgekozen tot vergaderplaats van den nieuw opgerichten bond en dus feitelijk tot hoofdstad van Griekenland verheven. Heeft de stadsraad van Korinthe, naar aanleiding van deze nieuwe waardigheid — die in Romeinschen tijd is gebleven — niet gemeend, dat thans het oogenblik was gekomen om de stad op monumentale wijze te verfraaien en is ze daarom niet op de zeer opvallende plek die het Asklepieion-district vormt aan den rand der hoogvlakte, begonnen met den reusachtigen uitleg van dit stadsdeel? Dan dient 338 v. Chr. beschouwd te worden niet alleen als de datum waarop Korinthe feitelijk de hoofdstad van Griekenland werd — zonder dat Athene daarom haar beteekenis als cultureel centrum verloor — maar ook als de terminus post quem voor een algemeene uitleg der stad, die zoover we het thans reeds kunnen nagaan, ook wel publieke gebouwen als het theater in den kring van haar verfraaiingsplan heeft betrokken. De hypothese van dezen terminus post quem werd op treffende wijze door een kleine vondst gewezen. In de fundeering van de muren van den nieuwen bouw vonden we het zakgeld van een werkmans: een zeventig bronzen munten, die niet binnen een beperkt tijdsbestek te dateeren zijn en drie zilveren munten waarvan soortgelijke exemplaren reeds vroeger in den kataloog der Korinthische munten van het Britsch Museum gedateerd werden tusschen 350 en 338. De laatste datum kan dus beschouwd worden als het begin van de tweede bloeiperiode der stad (de eerste was die der tyrannen in de 6e eeuw), die van het Hellenisme.

Is het dus de voorname taak van den wetenschappelijke werker met de spade om een stuk onbekende geschiedenis af te lezen uit ongeschreven documenten en deze resultaten daarna te brengen in de geleerde wereld door wetenschappelijke publicatie en in den breederen kring der belangstellenden door schriften en lezingen, in grooter en eenvoudiger trekken gehouden maar steeds met een ongerept wetenschappelijke achtergrond voorzien, het is ook zijn plicht om de ruïnen in de mate van het mogelijk weer aanschouwelijk te maken, vooreerst op papier, maar dan ook in werkelijkheid. Er heerscht bij velen nog het wanbegrip dat resten der oudheid mooier zijn als ruïne dan in een reconstructie, die gemakkelijker het oorspronkelijk geheel suggereert. Men kan het aan geleerden overlaten om meer van het « probleem » dan van de « oplossing » te houden, een feit is het dat men den algemeen ontwikkelde die geen specia-

list is, vaak met het probleem, met de ruïne afschrikt in plaats van zijn belangstelling gaande te maken en een medestrijder voor het behoud der studie van de antieke beschaving te winnen. Het is een zware taak van den archaeoloog om voor collega en leek uit de puinen het oorspronkelijk meesterwerk van bouw- of beeldhouwkunst weer voor het oog te doen herleven. Hier dienen archaeoloog en architect nauw met elkander samen te werken. Natuurlijk beteekent in alle gevallen een aanschouwelijke voorstellen van wat eenmaal de resten waren een heropbouw van zekere gedeelten en daartoe wordt behalve studie, ook veel geld vereischt. De laatste factor is in veel gevallen de rem die dergelĳken heropbouw verhindert. Maar waar die heropbouw toch gebeurde, komt de doorsnee-bezoeker en zelfs de ontwikkelde leek 80 % meer tevreden uit het ruïnencomplex terug. Nergens spreken de puinen van Oud-Hellas zoo duidelijk als bij het Atheensche Theseion en het gedeeltelijk weer opgebouwde Parthenoon, en vooral in het paleis der Minoische vorsten uit den prehistorischen tijd (2000-1000 v. Chr.) te Knoossos op Kreta, waar de opgraver (Sir) Arthur Evans met behulp van het gevondene, tientallen kamers opnieuw heeft laten optrekken. Spreekt men van reconstructie, dan komt zeker de groote verdienste en lof toe aan het fascistisch regiem, (in wiens politiek program het als een antieke gist is): niet alleen de tempels van Poseidonia-Paestum of de opnieuw opgetrokken godenhuisen te Rome, maar ook het in dit opzicht verrichte werk in het Grieksch Amerika, Sicilië, zijn van aard ons te doen vergeten dat die groote monumentale bouw- en beeldhouwkunst werd geboren in Hellas, waar het puinveld van Olympia en vooral van den grooten Zeustempel op een krachtigen nationalen leider, op het werk der geleerden en op vreemd kapitaal wachten om ons eenigszins de glorie uit de dagen van Pindaros en Pheidias weer aanschouwelijk voor oogen te stellen.

Palaia Korinthos, 1935.

F. J. DE WAELE.

NATUURWETENSCHAP EN ARCHEOLOGIE

*Een nieuw heuristisch hulpmiddel:
de Dendrochronologie.*

Degenen die het voorrecht hadden deze laatste jaren een studieverblijf door te brengen in de Vereenigde Staten van Amerika, is de illusie ontnomen, — gesteld dat ze die bezaten, — dat Amerika, het dollarland, alleen belang stelt in geld en stoffelijke welvaart, en dat het zich gemelijk zou afkeeren van al wat des geestes is, en zonder onmiddellĳk praktisch nut.

Met geestdrift en idealisme wordt aan vele universiteiten en instituten gewerkt, ook aan problemen wier oplossing alleen de geestelijke kultuur verrijken. Het is waar, dat ook dan de Nieuwe Wereld trouw blijft aan zijn reputatie, en dat ook aan dië vraagstukken gewerkt wordt met een methode waar aan de « efficiency » een even groote rol toegekend wordt als bij het beheeren van een fabriekencomplex of van een wereld-trust.

Kenschetsend is in de eerste plaats voor deze methoden de gezonde geest van samenwerking die tusschen specialisten van verschillende gebieden bestaat, en door deze enge samenwerking zijn deze laatste jaren resultaten verkregen die totaal nieuwe mogelijkheden scheppen.

Op een voorbeeld hiervan willen we hier de aandacht vestigen: op de ophefmakende vondst gedaan door Prof. A. E. Douglass, van de Universiteit van Arizona, een astro-physicus, en op den weerslag die deze vondst op prehistorisch en archeologisch onderzoek gehad heeft.

Prof. Douglass had zich sinds enkele jaren gespecialiseerd in de studie van de zonvlekken en den invloed die deze op de perioden van droogte en daardoor op het klimaat uitoefenen.

Hij baseerde zijne waarnemingen voor een groot deel op de boomringen die zekere boomsoorten in het gebied dat hij bestudeerde, vnl. de « piñon »-pijnboomen, jaarlijks bijkrijgen.

Elk jaar van zijn groei krijgen deze boomen een nieuwe omhullende laag bij, en deze bestaat uit twee soorten van weefsels: een witte laag, die gevormd wordt gedurende de lente en den zomer; een roode laag, gevormd gedurende den herfst. Zoo er gedurende de periode van hunne vorming overvloedig regen gevallen is, zijn deze lagen dikker, dan gedurende perioden van droogte; zij zijn dus zooveel als een pluviometer, en door de doorsnede van twee boomen van denzelfden ouderdom met mekaar te vergelijken krijgt men een totaal identisch beeld.

De « piñon »-pijnboom bereikt een ouderdom van rond de 300 jaar, — anders uitgedrukt: de oudste geveldde specimens droegen ong. 300 jaarlijksche groeilagen of -ringen, en daardoor beschikte Douglass dus, voor een periode van drie eeuwen, over gegevens die hem bezorgd werden door dezen natuurlijke « pluviometer », waarvan de aantekeningen nog betrouwbaarder waren dan die van een door menschenhanden vervaardigd apparaat.

Het was er den astro-physicus echter om te doen nog oudere gegevens te verzamelen, en hier is het dat een archeoloog, Neil M. Judd, hem ter hulp kwam door er hem op te wijzen dat er kans bestond dit materiaal te vinden in de ruïnen van de oude dorpen, van de zoogen. « pueblo's » van de Indianen van New Mexico en Arizona.

De Indiaansche bevolking van deze streek, na in prehistorische tijden in grotten gewoond te hebben, (de z. g. « cliff-dwellers »), is op een zeker oogeblik van zijn geschiedenis naar de vlakten afgezakt, en heeft daar de zoo merkwaardige huizencomplexen gebouwd die « pueblo's » genoemd worden. De plaats ontbreekt ons hier om in te gaan op de architectuur van deze gebouwen: het enige wat voor het hier behandelde van rechtstreeks belang is, en dat we moeten weten, is dat voor den bouw van deze reuzenwoningen gebruik gemaakt werd van onbehouwen boomstammen; en de « piñon »-pijnboomen waren de eenige boomen van deze grootendeels woestijnachtige streek die als bouw materiaal konden dienen.

Dat de bouwvallen van vele van deze « pueblo's » teruggingen tot vóór de ontdekkingsperiode wist men reeds lang, en door grondige opgravingen was men er zelfs in geslaagd de relatieve chronolo-

gie voor deze volkeren, en voor hunne nederzettingen, vast te stellen: men wist dat ruïne X ouder was dan ruïne Z, maar om eene absolute chronologie vast te stellen ontbraken de gegevens.

Voor de periode sinds de ontdekking had men wat meer gegevens: de krijgstoct van de Coronado in 1540 had hierop al licht geworpen; men weet welke pueblo's Coronado in bloei vond, welke sinds zijn tocht bijgebouwd werden, welke andere verlaten geworden waren.

In vele van deze pueblo's moest Douglass materiaal vinden dat hem zou toelaten zijn « boomringkalender » nog hooger op, nog verder achteruit te voeren dan ong. het jaar 1600.

Er werd dus, met de hulp van de archeologen, een pueblo gezocht waarvan men wist dat hij gebouwd was omtrent 1700. De boomstammen bij dezen bouw gebruikt, werden onderzocht, en het bleek, zooals men verwachtte, dat van 1700 opklimmende tot 1600, dit honderdtal boomringen tot in de kleinste bijzonderheden overeenstemde met de laatste reeks (1700-1600) van de nu nog levende pijnboomen.

Vermits men echter voor den bouw van deze huizencomplexen steeds dikke, dus oude stammen zocht, waren de in 1700 gebruikte specimens heel wat ouder dan 100 jaar; en het aantal jaren dat ze ouder waren dan 100, waren voor Douglass zooveel nieuwe data. Was de oudste boom in deze pueblo, gebouwd in 1700, 243 jaar oud, dan kon Douglass zijn kalender 143 jaar opschuiven, en bereikte dus het jaar 1457.

Dan werd gezocht naar een pueblo waarvan men wist dat hij in Coronado's tijd (1540), nog jong was (van omstreeks 1500 dus), en hier werden weer de jongste boomringen vergeleken met de oudste van de vorige reeks, om een overeenstemming te bereiken, en « het batig saldo » betekende dan weer een aanwinst van zooveel jaar voor den kalender. Op manier is de « Douglass-kalender », zooals men hem noemt, nu opgevoerd in een onafgebroken lijn tot 634 n. J. C., en er zijn daarbuiten dan nog elementen gevonden die over een periode van ong. 600 jaar gaan, maar het is nog niet gelukt de brug te slaan tusschen de twee systemen. Eens dat men dit zal kunnen, zal waarschijnlijk een absolute chronologie voor dit gebied van de wereld vastgesteld zijn dat tot vóór onze jaartelling teruggaat.

Prof. Dr. FRANS M. OLBRECHTS

BERICHTEN.

Dit nummer (vacantienummer) verschijnt op 24 blzz. De volgende nummers op 16 blzz. De eerstvolgende aflevering verschijnt vóór 15 October a.s.

Wat van de Vereniging voor Wetenschap zelve uitgaat, wordt, ter wille van tucht en eenheid, voortaan in Marchant-spelling geschreven.

Aan onze medewerkers wordt ten deze niets opgelegd; mogen wij hun echter beleefd in overweging geven, of zij, van het eerstvolgende nr. af, niet best dezelfde spelling zouden gebruiken?

DE AANSLIBBING DER REEDE TE ZEEBRUGGE

De modelproeven, die thans op aanvraag der Belgische Regeering in het Waterbouwkundig-laboratorium te Delft worden voltrokken, hebben andermaal de belangstelling gaande gemaakt, niet alleen van de belanghebbende Brugsche bevolking en van de openbare besturen, maar meer nog van de waterbouwkundige technici.

Wij hebben het, in deze eerste bijdrage, over de waterbouwkundige techniek van het gestelde vraagstuk.

Waarom modelproeven?... Zijn de uitslagen betrouwbaar?

Men besloot tot aanleg van modelproeven ten einde nauwkeuriger aanduiding te verkrijgen eenzijds omtrent zee-, kust- en reedestroomen; anderzijds omtrent de oorzaken, het mechanisme en de gevolgen van verzanding en aanslibbing, door aanleg van bestaande en ontworpen kustwerken teweeggebracht.

Laten we voorhands opmerken dat de 2500 m. lange zeedam van 1897 tot 1907 aangelegd werd zonder tot modelproeven — die wel is waar toen ten tijde nauwelijks bekend waren — zijn toevlucht te nemen.

De uitslag, in zake verzanding der reede, mocht teleurstellend heeten. Want zie: de baggerwerken tot diepteonderhoud der reede namen jaarlijks toe van 1901 tot 1914, bij den wapenstilstand, na 4 jaar werkloosheid van den baggermolen, was de reede ontoegankelijk geworden voor alle zeevaart.

Tevergeefs werden na den oorlog de baggerwerken intensiever doorgezet: de baggeraar kon de aanslibbing niet meester worden.

In 1928, na langdurige studie en betwisting omtrent de vermoedelijke uitwerksels van de spuiopeningen in den zeedam, werd besloten tot het dichtmaken er van over te gaan.

Dat geschiedde andermaal zonder zich te bekommeren om modelproeven.

Het dichtmaken van de damspui moet een mislukking genoemd worden: de aanslibbing is immers heviger dan ooit; men kan gerust verzekeren dat ze verdubbeld is, in vergelijking met den toestand van vóór 1929.

In 1930 benoemde ondergeteekende een technische commissie, belast met het onderzoek van verschillende ontwerpen tot verbetering der Zeebrugsche reede. De commissie besloot in 1932 tot het aanleggen van modelproeven. Deze vingen aan in 1933 en loopen thans ten einde.

Zijn de uitslagen — die gunstig verliepen — betrouwbaar?

Hydraulische modelproeven zijn nog van jongen datum.

Oorspronkelijk ging het meer uitsluitend over kanalen- en rivierbouw- dan over zeebouwtechniek.

Geleidelijk werden die inrichtingen volmaakter en op meer wetenschappelijken voet ingericht. De betrouwbaarheid van modelproeven betreffende rivierstroomkennis, kanaal- en rivierkunstwerken, kan men thans niet meer in twijfel trekken.

Tegenover modelproeven voor zee- en kuststroomen, zee- en kustbouwwerken staan echter vele technici nog wat sceptisch. Met den dag en naar gelang de zeebouwkundige laboratoria hun inrichtingen op grond van ervaringen, proefnemingen en uitgebreider maritieme wetenschap vervolmaken, zijn in de laatste jaren belangwekkende begrippen der zeestroomtechniek opgehelderd; de twijfel van weleer maakt plaats voor meer betrouwen. De wetenschap der zeetechniek gaat dus haar gang en werpt vruchten af.

Wel zijn de laboratoria voor zeetechniek gering in aantal. Maar Duitschland bezit reeds merkwaardige inrichtingen te Berlijn en Karlsruhe; Zwitserland te Zurich en te Lausanne, Frankrijk te Toulouse en Alger (Marokko); Rusland te Leningrad (Timonof-laboratorium); de Vereenigde staten te Vicksburg (U.R. Waterways experiment station), Nederland te Delft. Die laboratoria en andere hebben reeds merkwaardige uitslagen op hun actief. De betrouwbaarheid in die ontluikende wetenschap is thans in zooverre gestegen, dat geen haveningenieur het nog aandurft belangrijke zee-, kust- en havenwerken aan te leggen, zonder voorafgaandelijk zijn ontwerp te toetsen aan de uitslagen van een wetenschappelijk ingericht, waterbouwkundig laboratorium.

Dien weg is men eindelijk ook hier in België opgegaan.

Wij zullen er ons wel voor wachten te beweren dat alle in die laboratoria verkregen uitslagen met de werkelijkheid kloppen; er ontbreken immers nog te veel onontbeerlijke bestanddeelen om dat zeer ingewikkeld vraagstuk in wiskundige formules in te kleeden; nog te veel invloedrijke natuurelementen zijn niet in de laboratoria op juiste schaal weer te geven.

Maar de volmaaktheid der modelproeven is reeds in die mate gevorderd, dat zeer belangrijke begrippen betreffende stroomeffekt, zand- en slibvervoer in 't licht gesteld zijn en, anderzijds, dwalingen daaromtrent kunnen vermeden worden.

Dat is het geval met de theorie der aanslibbingen in de reede van Zeebrugge. In verband met den havenaanleg te Zeebrugge begint men n.l. deze twee dwalingen in te zien:

1) « De aanslibbing vloeit voort uit den neerslag van de in den vulstroom *alleen* zwevende bestanddeelen ».

2) « De slibaanbrengst is onafhankelijk van de bodemdpte ».

Indien de reede van Zeebrugge op grond van die twee wanbegrippen tot aanleg kwam, zal het wel niemand verwonderen dat de uitslagen inzake aanslibbing, aan de gestelde verwachtingen niet konden beantwoorden.

Andersom: Vermits de uitslagen heelemaal in strijd staan met de gestelde verwachtingen, moet wellicht de theorie waarop de haveninrichting berust verkeerd geweest zijn.

Ervaring, berekening en modelproeven wijzen trouwens uit dat, in strijd met de twee bovenstaande begrippen:

1) Het *bezinkslib* of zinksel, dat enkel door den vulstroom wordt aangevoerd, een onbeduidende factor uitmaakt van de totale aanslibbing. Deze is vooral

te wijten aan den neerslag van *afschuurslib* of schuursel en van *wisselslib* of neersel.

2) Verre van onafhankelijk van de bodemdpte, de *totale* slibaanbrengst in geometrische verhouding stijgt met het diepteverschil tusschen zeebodem en omringende slijkboorden.

Daarenboven meenen wij, op grond van in voornoemde laboratoria gedane proefnemingen, dat de slibneerslag niet alleen voortkomt van toegevoerden vulstroom, maar van de samenwerking tusschen strooming, deining en geklots.

Door *bezinkingslib* is te verstaan het slib dat, meegevoerd met het vulstroomdebiet, dank stroomvertraging, in de reede neerzinkt.

Moest nu geen andere dan deze slibaanbrengst in de reede terecht komen, dan zou de jaarlijksche aanslibbing, per 700 getijden in 't jaar, in de 165 Ha groote reede, onder een gemiddelde tijhoogte van 3 m. $69 : 700 \times 16550000 \text{ m}^2 \times 3 \text{ m. } 69 \times 0 \text{ K. } 150 = 639.292.500 \text{ kgr.}$ zeggen 640.000 ton slib bedragen, pro gemiddeld gehalte van 0.150 kgr. drooggewicht per m^3 vulstroom dat, per onderstelling, heelemaal in de reede neerslaat.

Wie dus dat bezinksel als eenige slibbron in de reeds voorspelde, kan een jaarlijksche sliblaagdikte van amper 0 m. 60 in 't vooruitzicht stellen.

Helaas de werkelijkheid bedroeg 10 maal meer!

Men kan derhalve de aanbrengst van *afschuurslib* en *wisselslib* niet langer in twijfel trekken.

Door *afschuurslib* verstaan we de eluvionnaire aanbrengst die onder invloed van de reedestrooming, het voorheen neergezette slib van de omringende slibheuvels afspoelen of uitstroomen, om het in diepere geulen of kolken neer te storten.

Door *wisselslib* bedoelen we den neerslag voortkomende van de onafgebroken uitwisseling, bij eb als bij vloed, van bezonken- klaar reedewater door zwaarderen slijkstroom.

Deze laatste verdringt het eerste, bezinkt op zijn beurt en wordt ook door den volgenden slijkstroom verdrongen, enz.

Deze uitwisseling of verdringing geschiedt onder vorm van door de kuststroomen afgeleide neer- en wervelstroomen; vandaar de neerslag dien men « neersel » kan noemen.

Ziedaar, niet een enkele, maar verschillende oorzaken van aanslibbing; de eerste die zinksel neerzet is de minst invloedrijke; ze is van *hydrostatischen* oorsprong.

De tweede, die schuursel neerstort en de derde die neersel afgeeft, zijn van *hydrodynamischen* oorsprong. Wil men nu de totale aanslibbing doen slinken, dan lijkt het ons verkieslijker de oorzaken, dan wel de gevolgen, te bestrijden.

Voorheen en nu nog, heeft men vaak gemeend dat, om neerslag te voorkomen, men dwars door de reede stroom moet jagen, sterk genoeg om aanslibbing te verhinderen of weg te spoelen.

Op dit princip, dat trouwens niet a priori te verwerpen valt, berustte de voormalige damspui die in 1929 werd dichtgemaakt.

Waarom besloot men tot het dichtmaken?

Eenerzijds omdat de verzanding (de spuistroom bracht meer zand dan slib bij; de huidige vulstroom meer slib dan zand) te sterk toenam, in zoover dat na vier jaar baggerstilstand, de reede heelemaal on-

bruikbaar was geworden; anderzijds, omdat de veiligheid der in de haven gemeerde schepen eerder te wensen overliet.

Toch zijn er nog voorstanders van heropening der damspui. Ze voeren aan dat de toestand destijds, alhoewel slecht, beter was dan de huidige; volgens hen zou het trouwens volstaan de damspui te verruimen, om den spoelstroom te versterken!

Inderdaad, maar:

1) De uit te voeren werken zouden veel kosten en, voor velen onbetrouwbaar schijnen;

2) Hoe ruimer spui hoe onveiliger haven;

3) Het aangevoerde zand en slijk zetten toch neer bij iedere tij, door stroomvertraging tusschen eb en vloed;

4) De neerslag is onbestendig en kan terechtkomen waar bodemdpte noodig is, en uitschuren waar de bodemdpte te onpas komt.

Wegens die ongunstige vooruitzichten en overtuigd dat, met geringere uitgaven betere uitslagen tegen aanslibbing kunnen verkregen en onderhouden worden, blijven wij voorstander van een havenaanleg die daarenboven tot doel heeft de aanloopgeul *buiten de reede* beter toegankelijk te maken en de bedrijfsmogelijkheid *binnen de reede* uit te breiden.

Aldus is te voorzien dat weldra de grootste zeebooten te Zeebrugge zullen kunnen aanloopen om er bij alle getijden veilig te ankeren.

Ons ontwerp van havenaanleg bedoelt dus het bestrijden der oorzaken van slibaanbrengst:

a) De hydrostatische oorzaken, die wel onvermijdelijk maar toch inkrimpbaar zijn, te keer te gaan door debietvermindering van den vulstroom;

b) De hydrodynamische oorzaken, die heelemaal of toch grootendeels te vermijden zijn, te verhinderen door het buitenslingeren van de kuststroomen, zoowel eb als vloed.

a) DEBIETVERMINDERING VAN DEN VULSTROOM.

Dat is maar te bereiken door verenging van de reede: de tijhoogte blijft immers ongewijzigd.

Welnu, de tijhoogte die thans, bij middeltij, 165 Ha. beslaat, waaronder slechts 30 Ha. bruikbaar met 5 m. gemiddelde waterdiepte en 2 Ha. met 6.50 m. gemiddelde kolkdiepte, zou vervangen worden door verenging tot 80 Ha, totaal bruikbaar voor de groote zeevaart. De gemiddelde bodemdpte van die nieuwe reede zou 8 m. bedragen, waaronder 40 Ha met 9 m. en 4 Ha met 11 m. bodemdpte.

Aldus zou het hydrostatisch bezinksel kunnen krimpen in de verhouding 80/165.

b) BUITENSLINGEREN VAN DE KUSTSTROOMEN.

Dat is te bereiken door doelmatige oriëntering van den haveninloop en gepaste tracé en vorm van de havenmond.

De te Delft aangelegde oriëntatieproeven hebben bewezen, dat aldus de neerstroomen schier ten eenenmale uitgeschakeld en de wisselstroomen grootendeels vermeden worden.

Men kan derhalve de hoop koesteren, dat de slibvorming van hydrodynamischen oorsprong voor een goed deel zal geweerd blijven.

De bewijsvoering van de stelling zullen wij wellicht naderhand te leveren hebben.

Wat er ook van zij, de beweegredenen die me tot deze studie aanzetten hebben een economischen ondergrond.

Het komt ons immers als een noodzaak voor, dat Vlaanderen een diepgaande kusthaven bezitte.

Onze opvatting betreffende den havenaanleg van Zeebrugge maakt slechts een deel uit van een economisch geheel, dat ingegeven werd door deze overtuiging: De evolutie der West Europeesche « Schwerindustrie », is de metaalnijverheid van België aan 't verplaatsen naar den Noordwesthoek van België. De gewichtige factor van goedkope voortbrengst door die nijverheid, ligt in goedkoop vervoer van de aan te voeren grondstoffen en de uit te voeren zwaarprodukten.

Welnu, de gunstigste ligging voor goedkoop voortbrengende zwaarnijverheid is langs een ruimen zeearm.

Ook dat thema hebben we naderhand te ontwikkelen.

J. VAN CAENEGEM.

DE PLEISTOCEENE MENSCHSCHEDEL VAN HENGELO (OV.)

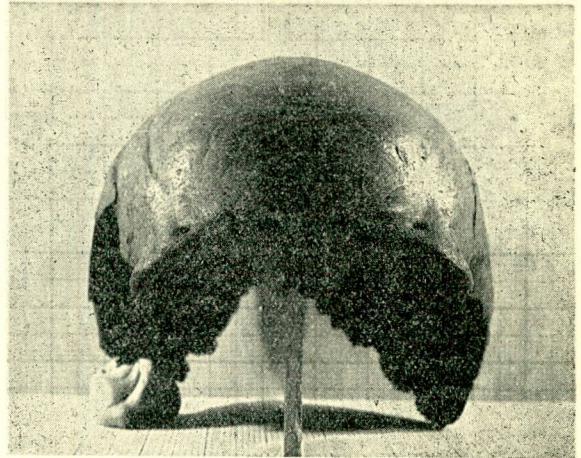
door Dr. I. M. v. d. VLERK (geoloog) te Leiden en Prof. A. J. P. v. d. BROEK (anthropoloog) te Utrecht.

Reeds in het begin van deze eeuw is er op initiatief van Twentsche industriëlen een plan gemaakt voor een verbinding te water tusschen Twenthe, den Gelderschen Achterhoek en den Rijn. Niet alleen zou hiermede de industrie gediend zijn. Ook de afwatering van deze beide gebieden zou er aanmerkelijk door verbeterd worden. Met de uitvoering van het in 1917 door de Staatscommissie-Jolles ontworpen plan is echter eerst in 1928 een bescheiden begin gemaakt. Toen is men nl. begonnen met het graven van een kanaal, dat Enschede in verbinding met de IJssel moest brengen.

Bij de graafwerken ten behoeve van dit kanaal is de excavator soms zeer diep den grond ingegaan. Bij deze gelegenheden is het dan ook geweest, dat op enkele plaatsen in de jong-pleistoceene lagen profielen van 8-10 m. dikte werden blootgelegd. O.a. was dit het geval bij het graven van de sluisputten bij Eefde en bij Hengelo, bij den bouw van de grondlagen voor een brug bij Lochem en bij het graven van een petroleumhaven ten Z. van Hengelo.

De pleistoceene afzettingen van Nederland zijn duidelijk in drie deelen te splitsen. Het onderste gedeelte, het Prae-glaciaal, is afgezet in de tijden, die vooraf gingen aan den tijd, gedurende welchen een groot deel van het land door ijs bedekt was. Het is gedurende dezen tijd geweest, dat bijv. de klei-afzetting van Tegelen (bij Venlo) gevormd werd. En het zijn de fossiele zoogdierresten uit deze klei, die ons een inzicht geven van de toen hier geleefd hebbende fauna. De olifanten waren vertegenwoordigd door *Elephas meridionalis*, de neushoorns door *Rhinoceros etruscus*. Doch het merkwaardigste voor deze fauna is toch het er in voorkomen van een

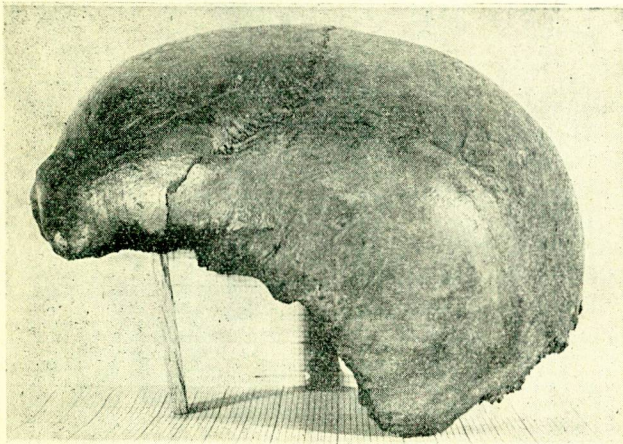
makaakaap, den meest noordelijken fossielen aap tot nu toe gevonden (1). Gedurende het middengedeelte van het Pleistoceen, het zoogenaamde Glaciaal, vormden zich in Nederland de hoogterrasafzettingen, de glaciogene vormingen (fluvio-glaciale afzettingen, grondmoreene, stuwwallen), de middenterrasafzettingen en de in Z. Limburg afgezette Loess (2). Deze Nederlandsche glaciële tijd valt hoogstwaarschijnlijk samen met Penck-Brückner's Riss-ijstijd.

Na het terugtrekken van het landijs, gedurende het Postglaciaal, heeft men een rijzing van den zeespiegel gehad, waardoor zich de bekende « Eemlagen » hebben kunnen vormen. Doch in dezen tijd valt eveneens de dalopvulling of laagterrasvorming. Ook in Twenthe zullen toen rivieren en riviertjes, telkens en telkens hun beddingen verplaatsend, de laagten tusschen de heuvelruggen opgevuld hebben. En het zijn deze postglaciale fluviatiele afzettingen, die op de vier bovengenoemde plaatsen over zoo'n groote verticale afstand zijn blootgelegd. Hierbij is gebleken, dat het reeds op lithologische gronden mogelijk is deze lagen in twee complexen te splitsen. Men kan nl. duidelijk onderscheid maken tusschen een onderste complex, bestaande uit grofkorrelige zanden met grintlenzen en een bovenste complex, gevormd door fijnkorrelige zanden, kleien en mergels. Doch deze tweedeeling is niet alleen lithologisch door te voeren, ook faunistisch geldt ze. Want uit de talrijke beenderen van fossiele zoogdieren, die bij het graafwerk te voorschijn gekomen zijn en die zich thans bevinden in het Rijksmuseum van Geologie te Leiden, is gebleken, dat de mammoet (*Elephas primigenius*) en de wolharige neushoorn (*Cœlodonta antiquitatis*) hier uitsluitend geleefd hebben gedurende de afzetting van het grofkorrelige complex. In de fijnkorrelige lagen is geen spoor van deze dieren gevonden. We mogen dus wel aannemen, dat ze vóór het einde van het Pleistoceen Nederland verlaten hebben. Na hun verdwijnen moeten de herten hier een belangrijke rol gespeeld hebben. Terwijl het rendier (*Rangifer tarandus*) en het reuzenhert (*Megaceros euryceros*) reeds als tijdgenooten van mammoet en neushoorn aanwezig waren, zijn eland (*Alces machlis*) en edelhert (*Cervus elaphus*) waarschijnlijk pas na het vertrek van dit tweetal ten tonele verschenen.

Vooraf van het edelhert zijn beenderen en gewestukken in grooten getale in het fijnkorrelige com-

plex gevonden. En het is juist onder deze gewefragmenten, dat wij reeds in 1931 verschillende stukken aantreffen, die sporen vertoonden, waaruit men kon opmaken, dat een mensch ze als werktuig gebruikt heeft. In het geheel zijn er tot nu toe bij deze graafwerken 12 dergelijke stukken te voorschijn gekomen. Ongetwijfeld moet er veel meer archaeologisch materiaal aanwezig zijn. Doch de methode van graven brengt reeds met zich mee, dat er zeel veel en misschien juist van het belangrijkste over het hoofd

gezien is. Verscheidene geweastukken zijn verwerkt tot houweelen, waarbij dan met den oogtak gehakt werd, terwijl de stang, meestal bij den tweeden tak afgebroken, als handvat dienst deed. Ook enkele goed ontwikkelde en sterk gebogen oogtakken alleen werden als zoodanig gebruikt. Voorts zijn onder het materiaal enkele geweastippen, die als dolk of als drukstaaf bij het retoucheeren van vuursteen dienst gedaan zullen hebben. En tenslotte is er nog een stuk geweastang van het edelhert, dat ± 15 cm. boven den rozenkrans afgebroken en op deze plaats duidelijk glad geschaafd en breed aangepunt is. Een ovale, schief verloopende doorboring duidt aan, dat hier eens een steel doorgestoken heeft. Mogelijk heeft dit werktuig dienst gedaan bij de bereiding van de huiden der jachtdieren.

De gevonden voorwerpen zijn echter geen van alle van dien aard, dat men hieruit een ouderdomsbepaling kan maken. Maar toch is het opmerkelijk, welk een groote gelijkenis er bestaat tusschen de hier gevonden stukken bewerkt geweast en die, welke onlangs door Popping beschreven zijn uit het Kuinderdal, in Friesland (3), en wel uit een cultuurperiode, die Popping, mede op grond van de daar gevonden vuursteenwerktuigen, voor jong-palaeolithisch, d.i. dus jong-pleistoceen, houdt.

Doch al brengt de archaeologie ons geen volkomen zekerheid aangaande den juisten ouderdom der lagen, de palaeontologie doet dit wel. We wezen er reeds op hoe er zoowel in het grofkorrelige als in het fijnkorrelige complex beenderen van het reuzenhert gevonden zijn. En, ondanks een veelal gehoorde tegengestelde meening kan men hieruit concluderen, dat het geheel van jong-pleistoceenen ouderdom is. Maar behalve de palaeozoölogie spreekt ook de palaeobotanie een woordje mee. Want dank zij de onderzoekingen van Mr. Florschütz te Velp is gebleken, dat eveneens in beide complexen laagjes voorkomen met een typische toendraflora (*Dryas octopet-*

tala, *Betula nana*, *Salix reticulata*, *Salix herbacea*, etc.) (4).

Nadat we dus sinds 1931 wisten, dat Twenthe in het Jong-Pleistoceen door den mensch bewoond moest zijn, was het wachten nog op een vondst van den bewoner zelf. Een Neandertaler hadden we hier niet te verwachten, want de ouderdom der lagen wees er duidelijk op, dat hier reeds de *Homo* recens geleefd moest hebben. Toen dan ook eenige maanden geleden een schedelkap van een mensch gevonden werd, waren we ons wel bewust, dat het niet de anthropologie kon zijn, die ons er op zou wijzen, dat we met een pleistoceenen mensch (den eersten in Nederland) te doen hadden, doch de geologie en de palaeontologie. Want de schedel werd gevonden in een kleilaag, die midden in het fijnkorrelige complex gelegen was. Hij werd aangetroffen in een petroleumhaven, door de gemeente Hengelo aangelegd ± 2 km. ten Z. van het spoorwegstation op $\pm 16,75$ m. + N.A.P.. Het maaiveld lag op 19.50 m. + N.A.P., terwijl het fijnkorrelige complex van jong-pleistoceene lagen zich bleek uit te strekken van 14.50 m. tot 18.15 m. + N.A.P.. Boven de kleilaag, waarin de schedel voorkwam, lag een 35 cm. dikke laag van vrij grof, geelgrijs zand met ingeschakelde humeuze laagjes. Uit deze laatste verzamelde Mr. Florschütz o.a. blaadjes van *Salix herbacea*, tot nu toe alleen uit pleistoceene lagen bekend.

Wat nu den schedel van dezen « mensch van Hengelo », die meer dan 20.000 j. geleden Twenthe bewoonde, zelf betreft, zoo kan hiervan het volgende worden medegedeeld.

De schedelrest bestaat slechts uit het os frontale en de beide ossa parietalia. Aan de randen te zien moeten de overige deelen er reeds zeer lang van gescheiden geweest zijn, van nieuwe breukranden of loslating in de naden is geen sprake.

Het is onmiddellijk duidelijk, dat de schedelrest tot den *Homo* recens gerekend moet worden, er is nergens sprake van neanderthaloïde kenmerken. Dit was trouwens in verband met den geologischen ouderdom (Würm ijstijd) ook niet te verwachten.

Van het geven van maten moet grootendeels worden afgezien, slechts enkelen kunnen eenig nut hebben.

De glabella-lambdalengte bedraagt 181 mm.; de grootste breedte is 136 mm., zoodat de *index cranicus* zeker minder dan 77,65 moet hebben bedragen, d.w.z. de schedel was dolichocraan.

De welving van het schedeldak komt met die van den recenten mensch overeen, van een « vluchtend » voorhoofd is geen sprake.

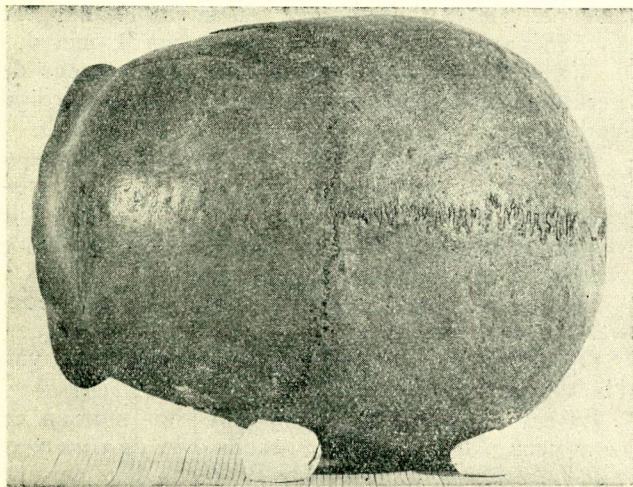
Aan het os frontale komen enkele kenmerken voor, die als primitief kunnen worden opgevat en als zoodanig der vermelding waard zijn.

In de eerste plaats de regio supraorbitalis.

De glabella is zeer krachtig en beantwoordt aan het 5e of 6e type dat Martin in zijn leerboek afbeeldt. Een supraglabellare, d.w.z. eene grens tusschen glabella en het overige deel van het os frontale is gemakkelijk vast te stellen.

De door Schwalbe (5) opgestelde *index-glabella cerebralis* bedraagt 26,6 d.w.z. deze *index* blijft zeer ver beneden dien van den Neanderdaler.

De drie aan de regio supraorbitalis te onderscheiden gedeelten, orbitaalrand, arcus superciliaris en trigonum supraorbitale zijn duidelijk gescheiden aanwezig, beantwoorden dus in hunne rangschikking aan dat wat in meerderheid bij recente rassen voorkomt.

Het trigonum resp. planum supraorbitale is zeer krachtig ontwikkeld. Terwijl bij de meeste recente schedels, zeker bij de Hollanders voor zoover die te mijner beschikking staan, deze rand slechts weinig naar voren toe is omgebogen, en relatief scherp is, springt hij bij den schedel die in Hengelo werd gevonden vrij sterk naar voren toe uit en is hij tamelijk dik. In de photo's komt dit kenmerk zeer goed tot uitdrukking.

Hetzelfde kenmerk der krachtige ontwikkeling van het trigonum supraorbitale is b.v. duidelijk bij de schedels van Brünn (III) en Predmost (IV) Stolyhwo heeft een afzonderlijke studie aan de varianten in de ontwikkeling van dit gebied bij praehistorische schedels gewijd.

In verband hiermede staat waarschijnlijk een tweede kenmerk, namelijk de ligging van een foramen supraorbitale en eene incisura supraorbitalis. Aan de linkerzijde ligt dicht bij den medialen orbitaalrand eene incisura supraorbitalis een foramen supraorbitale (canalis frontalis lateralis externus volgens le Double (6)). Aan de rechterzijde bevinden zich op de plaats van de incisura een paar kleine openingen, verder lateraal het reeds beschreven kanaal. Het verloopt schuin van binnen en beneden naar buiten en boven door de orbitaalwand, ongeveer 8 mm. van den voorrand verwijderd. Bij de uitwendige opening begint een vrijwel recht naar achter verloopende sulcus suprafrontalis (Zoja 7).

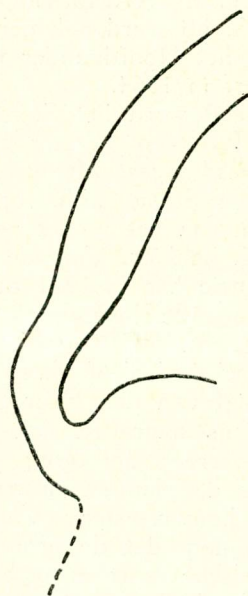
Hoewel de beide kenmerken bij den recenten mensch welbekend zijn komen zij toch zelden, zeker in eene dergelijke uitgesproken mate als in dit geval, voor. Het komt mij voor, dat de ligging der evengenoemde opening in verband staat met de ontwikkeling naar voren toe van het trigonum supraorbitale, doch onderzoek aan een groot materiaal zou dit vermoeden eerst kunnen bevestigen. In de literatuur omtrent praehistorische schedels, voorzoover die op het oogenblik te mijner beschikking is, vind ik dit punt niet in het bijzonder aangeroerd; aan de gipsafgietsels kan ik dit foramen niet terugvinden.

Ter vergelijking met recente schedels heb ik in onderstaande figuur de omtrek van de glabella en die ter plaatse van het midden der orbita afgebeeld, vergelijking met de desbetreffende afbeelding in het leerboek van Martin leert, dat men een dergelijke verhouding bij Australiers en Wedda's aantreft.

De kleinste voorhoofdsbreedte is 93 mm., zoodat de frontoparietaal index 68,38 bedraagt.

De sterk getande sutura coronalis verloopt vanaf het bregma eerst transversaal, buigt dan sterk naar voren toe om en gaat vervolgens met een hoek in het gladde, door den M. temporalis bedekte gedeelte over. Deze eigenaardigheid staat met den oorsprong van den M. temporalis in verband, die langs de kransnaad naar boven toe opstijgt om vervolgens over het parietale naar achter te verlopen (dalla Rosa).

Aan het os parietale zijn geen bijzonderheden te vinden die eene vermelding waard zijn.

(1) J. J. A. Bernsen O.F.M. — On a fossil monkey found in the Netherlands. Proc. K. Ak. v. Wetensch., vol. 33, 1930 p. 771.

(2) P. Tesch, Eenige toelichting bij de geologische kaart van Nederland, Tijdschr. Kon. Ned. Aardr. Gen., dl. XLVII, afl. 4, 1930.

(3) H. J. Popping, Voorhistorische vondsten in het Kuinderdal tusschen Oosterwolde en Donkerbroek, uitg. Popping en v. d. Meer, Oosterwolde, 1933.

(4) J. J. A. Bernsen, Recente vondsten van fossiele zoogdieren in Nederland, Geologie en Mijnbouw, 16 Mei 1932, 11e jaarg., nr. 4 en F. Florschütz, Palaeobotanisch onderzoek van jong-pleist. afz. in het Oosten van Overijssel, Proc. Kon. Akad. v. Wetensch., vol. 37, nr. 5, 1934 p. 297 e.v.

(5) Martin R. Lehrbuch der Anthropologie. Jena. G. Fischer 1928.

(6) Le Double Traité des variations des os du crâne. Paris 1903, Vigot frères.

Elk gelieve dit nummer aan vrienden en kennissen te laten zien.

EEN MUSEUM DER VLAAMSCHE BESCHAVING

In zijn laatste zittijd heeft de Provincieraad van Antwerpen een beslissing genomen die hem tot eer strekt. Hij heeft namelijk besloten het Sterckshof met zijn afhankelijkheden uit te werken tot museum der Vlaamsche Beschaving (1).

He *Sterckshof*, aanvankelijk *Hoofdvunder* genaamd, heeft zijn rol gespeeld in de geschiedenis van Deurne. De oudst bekende eigenaar (akten uit de 14e eeuw) was Gijsbrecht van Deurne. Op 7 Aug. 1525 kocht het de Antwerpse koopman Geeraard Sterck. De akte vermeldt « een hoeve met huysinghen, opperhove, Brouwerie, Berghe, grachten, wateringhe, opgaende houten, bogaerde, landen, beemden, bosch, visscherie, zwanerie, gronden en toebehoorte groot omtrent 55 buyndere ».

Die Geeraard Sterck was een vooraanstaand man, zeer rijk en mild; hij werd tot ridder geslagen door Keizer Karel V; hij werd ook geheim Kamerheer. Hij verbouwde het Hoofdvunder tot een aanzienlijk slot en stierf in 1564.

Omstreeks 1700 werd het Sterckshof eigendom van de Paters Jezuiten uit Lier. In 1773, toen de Jezuitenorde werd afgeschaft, werd het Sterckshof eigendom van den Staat, die het openbaar verkocht in 1778. Zoo kwam het in het bezit van Cogels, een Antwerpsch bankier. Van de familie Cogels kocht de provincie het in 1921 af, te zamen met het daarnaast liggende Rivierenhof, dat als openbaar park werd ingericht.

Van het Sterckshof bleef alleen een ruïne over, maar op initiatief van den Heer Schobbens, prov. griffier, op wiens aanraden ook het Rivierenhof gekocht was, verrees het terug uit zijn puinen, en wel volgens de plannen en onder de kundige leiding van bouwmeester Van der Gucht. Vermelden wij nog, dat de gronden reikende tot aan de Herentalsche vaart en tot bij de Forten aan de Turnhoutsche baan, onteigend werden om bij het park Rivierenhof gelegd te worden. Op deze gronden, waar het riviertje het Schijn doorheen kronkelt, komt het Openluchtmuseum.

Het zal bestaan uit twee afdelingen: uit een museum, zooals men zich dat gewoonlijk voorstelt, en uit een openluchtmuseum.

Beide afdelingen zijn gewijd aan de Vlaamsche kultuur. Wij zijn van de meening uitgegaan, dat een toerist die onze gewesten bezoekt, niet bij ons komt om hier dingen te komen bewonderen die ons vreemd zijn, maar wel om ons Land en Volk beter te leeren kennen.

Voor ons volk zelf, en voor de studeerende jeugd vooral, is het trouwens van het grootste belang zijn eigen *beschavingsgeschiedenis* te leeren naar waarde te schatten.

De opsomming der regeerende vorstenhuizen en de opeenvolging der oorlogen is toch niet *de gang van het leven van een volk door de eeuwen heen* en dus niet de geschiedenis van zijn beschaving?

Het Sterckshof zal het museum zijn waarin de kultuur van Vlaanderen, de geschiedenis van Land en Volk, aanschouwelijk wordt voorgesteld.

Alhoewel wij boven zeiden, dat in de hoofdbouwen van het Sterckshof een museum tot stand komt zooals men zich dat doorgaans voorstelt, zal getracht worden de dingen sprekend voor te stellen, b.v. door het inrichten van typische interieurs, met niet alleen al de daarbij passende voorwerpen, maar ook door het uitbeelden in levensgrootte van de personen die er thuis hooren, en in de houding die bij hun bezigheid past of vereischt wordt, met dus de wijze waarop, het midden waarin, en tevens de werktuigen waarmede deze voorwerpen vervaardigd worden.

Zoo en op die wijze zal er de werkkamer van een Gobelinwever worden ingericht, ook de werkplaats van een zilversmid, die van een graveur, die van een houtsnijder enz., een binnenhuisje van kantwerksters, een apotheek en zoo meer.

Hiertoe zal beroep gedaan worden op de medewerking van kunstenaars.

Op het programma staat ook de geschiedenis van Handel en Scheepvaart.

Er zal mede een afdeling zijn voor munten en penningen. Men beschikt nu reeds over de rijke verzameling die de h. Jozef De Beer aan het museum afstaat.

De h. Gustaaf Buyle schenkt een aanzienlijke verzameling van allerhande smaakvolle voorwerpen: porcelein, plateel, glaswerk, koper, tin, voorwerpen van gilden, wapens, kerkelijke oudheden, meubelen, schilderijen, muziekspeeltuigen, te zamen een duizendtal.

De h. Lucien Pursin geeft een boekerij geschiedkundige werken.

Nu reeds komen van verschillende zijden andere, zeer waardevolle aanbiedingen toe.

Het Openlucht-museum wordt in het omliggende park aangelegd.

Op geschikte plaatsen zullen in het park opgericht worden allerhande bouwwerken, als voorbeelden van Vl. Bouwkunst, en andere gebouwen die meer bedoeld zijn als uitbeelding van het Volksleven en het Volkskarakter der Vlaamsche gewesten. Zoo zullen er komen: woningen uit verschillende tijdperken, boerderijen, leemen hutten, een Frankische hoeve, wind- en watermolens, bruggen, een hoefsmidse, kapellen, fontein, paviljoenen, oude poorten, pompen, enz...

Het Openlucht-museum is voor ons land een nieuwigheid.

Van soortgelijke musea in Zweden en in Nederland ontving onze Vereeniging belofte van bereidwillige medewerking.

Al blijft dit museum « beperkt » tot de beschaving van het Vlaamsche Volk, toch wordt het — als velen helpen — een zéér uitgebreide en allermerkwaardigste, blijvende tentoonstelling, waarop de Vlamingen fier zullen gaan.

Hiervan bewust, richten wij een warmen oproep tot al diegenen die het hunne willen bijdragen tot het verwezenlijken van dit schoone, grootsche doel.

ARSEEN KENNES.

21 Juli 1935.

(1) Daartoe, en omdat de uitgaven voor dit museum niet ten laste mogen vallen van de begroting der Provincie, werd een Vereeniging zonder Winstbejag opgericht, met als eerevoorzitter Baron Holvoet, gouverneur, en als eere-onder-

voorzitter den Heer Jozef Schobbens, griffier der provincie.

Tot voorzitter der Vereeniging werd Baron Caroly, de groote meenas voor kunst en wetenschappen te Antwerpen, verkozen. De ondervoorzitters zijn: de hh. Olivier van Stratum, voorzitter der Rechtbank van Antwerpen en Arseen Kennes, lid der Bestendige Deputatie. Als sekretaris is aangesteld de h. Jozef de Beer, de beslagen munt- en penningkundige, als hulpsekretaris, de h. Prosper Verheyden die de beiaarden in eere hielp herstellen en zich op velerlei kunstgebied zoo verdienstelijk wist te maken. Als schatbewaarder, de h. Gustaaf Buyle, folklorist, en als bibliothekaris, de h. Lucien Dursin, oudheidkundige.

WERKBEURS

In 1920 ontwierp ondergetekende als secretaris van de Vlaamse Filologenkongressen een Werkbeurs voor Filologie (1). Het plan werd toegejuicht; hij die het voorgesteld had bracht het niet tot uitvoering; het bleef bij een plan.

Intussen waren twee professoren aan twee verschillende Universiteiten met precies hetzelfde werk bezig; beide verschenen en beide waren goed. Toch was daar veel tijd en arbeid en moeite onnodig verloren gegaan. Practisch was, dat later twee soortgelijke, flinke Woordenboeken in Noord-Nederland tot één versmolten werden.

Middelwyl werd in het Zuiden ijverig gewerkt aan een bepaalde, lange en lastige vertaling; in het Noorden eveneens. Beide werden uitgegeven. Weer eens als boven. En precies gelijk daar, onnodige concurrentie tegenover mekaar.

Een « germanist » had even later zijn doctorale dissertatie over Gezelle's taal voor Utrecht klaar op het ogenblik zelf toen van uit Münster hetzelfde onderwerp volledig uitgewerkt van de pers kwam. Na jaren is bedoeld persoon nog altijd drs. phil.

Is het niet jammer dat de werkers soms niet méér van mekaar afweten, en van elkanders werk?

Dat is meer het negatieve.

Er is middel om mekaar in allerhande opzichten positief te helpen, al was het enkel door het aanduiden van kopiïsten, van goede, goedkope drukkers, een weinig bibliographie, enz., en zonder dat het eigenlijk moeite kost.

Steller dezès excerpeerde tijdens de oorlog in verschillende opzichten de haast onvindbare volledige jaargangen van het alleszins merkwaardige *ROND DEN HEERD*. Alles kan hij persoonlijk niet gebruiken; waarom zou hij het overige niet beschikbaar stellen voor anderen — met de stille hoop dat die anderen bij gelegenheid hem ook eens dienst bewijzen?

Als wij weten met welk bepaald onderwerp onze vrienden bezig zijn, waarom zouden wij hun niet mededelen wat wij toevallig vinden in boeken en bladen die zij misschien menen niet ter hand te moeten nemen, of niet kennen? Wat doet de ware professor met zijn studenten?

Prof. Dr. J. van de Wijer in zijn « Inleiding tot de Studie van de Vlaamse Plaatsnamen », (uitg. *Nom. Geogr. Flandr.*, 1929, blz. 139) schreef:

« Mogen wij hier ook de wens uiten dat onze geschiedkundigen en vooral onze archivarissen, die zo dikwijls van een ander standpunt uit de bronnen onderzoeken, die ook deze toponymisten moeten raadplegen, hier zouden bijspringen en ons hun kostbare hulp verlenen: waar niet meer mag verwacht

worden, zouden zij ten minste onze aandacht kunnen vestigen op nieuwe hulpbronnen, die zij bij hun historische opzoekingen mochten ontdekken.

» De werkwijze van Edw. Gailliard, die jarenlang, dag voor dag, uit de door hem geïnventarierde stukken de interessante plaatsnamen noteerde, durven wij hier bezwaarlijk als voorbeeld stellen: al menen wij de overtuiging te mogen uitspreken dat er in dat opzicht wel een en ander kan gedaan worden... »

Ib., blz. 153:

« *Natuurlijk* [wij onderstrepen] berust het toponymisch onderzoek op de samenwerking van velen ».

Wat waar is voor Plaatsnaamkunde, is waar voor Dialectstudie b.v. en even waar voor andere vakken.

« Wederkerig dienstbetoon »: het is niet altijd zo nodig bij laboratorium-werk, maar bij alle andere arbeid is het, mede overwogen de zeer ver gedreven specialisatie van nu, en de strenge eisen over zo moeilijk te bereiken volledigheid, niets minder dan onmisbaar.

Er is veel werk dat door één mens alléén niet meer te maken is.

Dat is nog niet doorgedrongen in onze zeden? Er is soms nog wat gebrek aan volledig vertrouwen in mekaar? En als het zou gaan langs onze Vereniging — desnoods langs ons Orgaan — als tussenpersoon?

Laten de Vlamingen, om met één werk te beginnen, de Vlaamse Toponymische Centrale terdege bedenken!

J. G.

(1) Tien jaar vroeger had hij in *Hooger Leven* (Leuven), het oprichten van een V.v.W. tegenover de *Société Scientifique* (Brussel) warm bepleit.

KELTEN, ROMEINEN, FRANKEN

EEN VRAAG.

In een mededeling, verschenen in *Forschungen und Fortschritte*, 10 April 1935, wijst Prof. Dr. Otto Reche (Leipzig) er op, dat de eigenlijke Kelten (lang van gestalte, lang van schedel en blond) in de gebieden waar zij woonden de herenstand waren, die veel minder talrijk was dan de (kleinere, rondkoppige, donkerharige en donkerogige) massa van onderjukten, die door hen tot slaven waren gemaakt. Alleen die herenstand trok ten oorlog. Zo verdween hij voor een groot deel.

Tot daar Prof. Reche.

De Romeinen (Caesar) overwonnen deze Kelten en roeiden er velen uit. De onderbevolking van slaven bleef. Deze kwam er stilaan als vanzelf toe de nieuwe heren in de taal van deze heren te dienen? Zo kwam de romanisering?

Later waren de Franken in een groot deel van het oude Keltenland, dat zij net als het Noorden er van koloniseerden, tijdelijk de nieuwe heren. In burgeroorlogen roeiden zij mekaar verre uit en des te gemakkelijker daar de Frankische soldaat slechts op latere leeftijd (± 30) huwde.

De onderbevolking der slaven bleef wederom en de taal van vóór de Franken bleef er ook in niet geringe mate?

In latere tijden werden die slaven vrij en op hun beurt de heersers?

Intussen waren er — zoals elders — niet weinig huwelijken tussen de twee klassen?

J. G.

MEDEDELINGEN

KUNSTGESCHIEDENIS EN TAAL

De wetenschappelijke inhoud van de Nederlandse catalogus voor de afdeling « Oude Kunst » in de Algemene Wereldtentoonstelling te Brussel laten we onbesproken, daar de inrichters « de door de tentoonstellers aangegeven bevoegdheden » eerbiedigen en « diensaangaande » (p. XXXI) alle verantwoordelijkheid afwijzen. Maar we stellen er prijs op de aandacht van de Noord-Nederlanders heel in het bijzonder te vestigen op het feit, dat vermelde « Nederlandse » catalogus in geen geval mag opgevat worden als uitgaande van enig Vlaams wetenschappelijk organisme. Dat enkele Vlamingen, onder wie een lid van de Koninklijke Vlaamse Akademie, in de subcommissies verstrikt, versukkeld en verdrongen zitten, heeft daarmee niets te maken. Blijkbaar hebben ze de vertaling niet eens gezien.

Hier volgen enkele knipsels :

De woorden : « catalogiseerd », « jongelingswerk » « Stille levens », « Kunstkritieken » (critici) komen herhaaldelijk voor. Verder halen we aan : « geschrapte wapenen » (p. 5) ; « het raam met geschilderde ruiten... » (p. 7) ; « De vingers, twee waarvan geringde... » (p. 11) ; « Twee profeten... lichten links en rechts een gordijn op en ontblooten aldus de aanbidding der Herders toegelopen om... » (p. 19) ; « ...tot de Duitse school behoorend, geschilderd door Jan van Eyck » (p. 27) ; « De priester bedient de mis... » (p. 28) ; « een nogal nauwe navolging van een trek der Hel van Dirk Bouts... » (p. 34) ; « Bouts ondergaat... den invloed... en overhandigde hem... » (p. 36) ; « Twee pauwen roesten op een rozekleurigen steenen muur... » (p. 40) ; « Men verleene bijzondere acht op de vrouw... welke eigenaardige houding men terugtreft in den beeldhouw... » (p. 43) ; « een boom-stonk, die bijna immer, uit een open reden, en opvallend in het landschap verschijnt. » (p. 45) ; « De Maagd in half-hoogte... is een door den Meester van zeer vroeg het toegepast motief. » (p. 49) ; « Dit portret... staat in vergelijking met het portret van Karel V, in het Museum van Budapest » (p. 55) ; « De genaamcijferde werken... zijn heel zelden » (p. 59) ; « Simon Renard,... een Vrij-graafschapper,... » (p. 61) ; « Hij (Bruegel) leent aan het menschelijk bestaan de alles omvattende beteekenis zijner genuchten, leed en rampen ; zijne kunst overschrijdt alle gedeeltelijke voorstelling. Hij verwezenlijkt de eenheid in den samenhang, die uiteraard den waren genius kenmerkt. » (p. 65) ; « Dulle griet... glijdt » voorbij op een « nachtmerriegrond » en : « De benaming Dulle Griet is de populaire spotnaam voor een slechte vrouw, een helleveeg en, bij uitbreiding, duidde zelf het kanon te Gent aan » (p. 67) ; « De ééne [aap] met een norsch gezicht, de andere wachtend op een amandel, daar niets meer overblijft dan de schaal van degene die hij zooëven heeft gekraakt » (p. 68) ; « Zou die lichtzinnige schepping van Bruegel niet de betuiging voor beteekenis hebben, dat ondanks alle martelingen het ras van 't land zou voortleven... » (p. 71) ; « De apostelike afkomst van H. Anna » (p. 79) ;

« ...ten gevolge des geloofs oorlogen... » (p. 80) ; Rubens, « een beruchten naam genietend » (p. 94) ; « ...het beijverigste gedeelte van zijn levensbaan » (p. 95) ; « Van dit kunstwerk zijn talrijke replica's gekend : onder andere eene van de voeten uit... » (p. 97) ; « Als historisch schilder is zijn kunstbeschrijving nog niet buiten kijf vastgesteld. » (p. 99) ; « ...schilderde eerst eigenzinnige landschappen. » (p. 111) ; « ...ten gevolge van den troon herstel... » (p. 130) ; « Ondergaat in sterke maat den na-dood-schen invloed van Manet... » (p. 140) ; « hem... een beruchte bekendheid was te beurt gevallen, toen de dood hem overraste. » (p. 141) ; « ...in verzoeking gebracht door den impressionnisten leer en de beginselen van de helderkleuring... » (p. 143) ; « ...oefende een hoofdwerkende en letterkundige kunst... » (p. 145) ; « De scharnier plaats zich in 1878, vier jaar vóór zijn reis naar Spanje... » (p. 148) ; « ...en oefende, door zijn tegenkating aan het romantisme... » (p. 149) ; « Groote liefhebber van reizen, bracht lange jaren door in het belooopen van het Oosten... » (p. 150) ; « ...en stelde zijn ezel aan, te Tervueren, langs de zeekust, en in de Brusselsche vóóstedes » (p. 158) ; volgt op p. 165 de « Alphabetsche Lijst... » en om alle eentonigheid te voorkomen, wordt de naam van Prof. Friedländer op 5 verschillende wijzen geschreven : Friedländer, Friedlander, Friedälnder en Friedland.

Alle commentaar is allicht overbodig. — Le ridicule tue.

Dr. V.

PRIJSVRAGEN DOOR DE ACADEMIE ROYALE DE BELGIQUE

op 14 December 1934 voor het jaar 1936 (termijn 31 Juli) gesteld.

1. De verkregen uitkomsten uiteenzetten omtrent het uitgebreid voorstel van Dirichlet en ze op een belangrijk punt volledigen.

2. Er worden nasporingen gevraagd omtrent de dielectrische onveranderlijke grootheden van electrolieten.

3. Er wordt een belangrijke bijdrage gevraagd tot de studie van de cyclisatie in organische scheikunde.

4. Er worden nieuwe nasporingen gevraagd omtrent het chemisch samenstel van het bloed der insecten.

5. Er worden nieuwe nasporingen gevraagd omtrent de sexualiteit bij de Zeegrazen (sic!!) (en dat moet *algues* beteekenen).

6. Er wordt een belangrijke bijdrage gevraagd tot de studie van de cambrische formatie van Récrocy.

Zoo althans luiden de in de Mededelingen der Akademie verschenen *officiële* vertalingen der in het Frans gestelde vragen. Voor hen die zulk Nederlands (??) niet best verstaan, volgt hier (zonder kosten voor de Academie) een betere vertaling :

1. Men vraagt de verkregen uitkomsten uiteenzetten betreffende het gegeneraliseerde probleem van Dirichlet en ze op een belangrijk punt te volledigen.

2. Men vraagt onderzoeken over de dielectrische constante van oplossingen van electrolyten. (of electrolieten).

3. Men vraagt een belangrijke bijdrage tot de studie der cyclisatie in de organische scheikunde.

4. Er worden nieuwe onderzoeken gevraagd betreffende de samenstelling van het bloed der insecten.

5. Men vraagt nieuwe onderzoeken over de sexualiteit bij de wieren.

6. Er wordt een belangrijke bijdrage gevraagd tot de studie van het cambrisch massief van Rocroy (maar cambrische formatie is ook goed).

VLIBERGH-LEERGANG

19-22 Augustus 1935 — Leuven.

SPREKERS :

Algemene Lessen : E. H. Kan. Dr. A. Janssen ; Mevr. Ellen Russe ; E. P. J. Eyckeler ; E. H. A. Van Der Mueren ; E. P. J. Vuylsteke ; Dr. E. De Ronde.

Afdeling Wetenschappen : E. H. Kan. Prof. Dr. J. De Smedt ; Prof. Dr. J. Verhulst ; E. H. Prof. Ing. J. Baeyens ; Dr. J. van Santen ; Prof. Dr. V. Van Bouchout ; E. P. Van Den Eynde.

Afdeling Middelbaar Onderwijs : E. H. Kan. Dr. F. Everaert ; Dr. A. Gevaert ; Prof. Dr. W. Peremans ; Dr. A. Kriekemans ; Dr. J. A. Van Houtte ; Prof. Dr. E. Lousse.

Afdeling Normaal, Lager en Voorbereidend Onderwijs : Hr. E. Sneyers ; E. H. Kan. Dr. Fl. Prims, Hr. Van Hemeldonck ; Hr. Demanet ; Hr. Lode Geysen ; Hr. J. Libeer.

Afdeling Technisch Onderwijs : E. H. Coninx ; E. H. Peeraer ; E. H. Ing. Vanderjeught ; Prof. Ing. A. Peters ; E. H. Kan. Prof. Dr. R. Lemaire ; E. H. Berghs ; E. Br. Amaas ; Ing. J. C. Mol.

Alle nadere inlichtingen zijn te vragen aan den Eerw. Heer Aerts, secretaris, St. Pieterscollege, Minderbroederstraat 13, Leuven.

VACANTIELEERGANGEN VOOR WETENSCHAPPEN

5-14 September 1935

Universiteit te Gent.

Voor de negende maal worden deze leergangen ingericht.

SPREKERS :

Donderdag, 5 September :

Prof. Dr. J. E. Verschaffelt ; Prof. Dr. F. De Block.

Vrijdag, 6 September :

Dr. J. Verhaeghe ; Prof. Dr. F. De Block ; Prof. Dr. R. Goubauts.

Zaterdag, 7 September :

Prof. Dr. A. J. Rutgers ; Dr. D. Mac Gillavry ; Prof. Dr. A. J. Rutgers ; Dr. D. Mac Gillavry ;

Maandag, 9 September :

Dr. V. Billiet ; Prof. Dr. A. Schoep ; Prof. Dr. A. Hacquaert.

Dinsdag, 10 September :

Prof. Dr. W. E. Libbrecht ; Prof. Dr. A. De Waele.

Woensdag, 11 September :

Prof. Dr. W. E. Libbrecht ; Dr. J. Van Caekenberghe.

Donderdag, 12 September :

Dr. J. Van Caekenberghe.

Vrijdag, 13 September :

Dr. De Haan ; Prof. Dr. G. Funke ; Prof. Dr. G. Funke.

Zaterdag, 14 September :

Uitstap naar het Zwin onder leiding van Prof. G. G. Dept en Prof. Dr. A. Hacquaert.

Bezoeken aan de haven van Gent, aan het nieuw Instituut voor Weefselleer, aan het Zoölogisch Museum, aan de elektrische centrale van Langerbrugge te Wondelgem, aan het Botanisch Instituut.

Alle nadere inlichtingen zijn te bekomen in de Secretarie, St. Pietersnieuwstr. 68, Gent.

GEMENGDE BERICHTEN

- Ter gelegenheid van zijn emeritaat, werd Professor Burger (Amsterdam) ook namens de V. v. W. warme hulde gebracht en werd hij om zijn lange medewerking met onze wetenschappelijke actie en Congressen, waar hij meer dan eens voorzitter was van de afd. Uitwendige Geneeskunde, verkozen tot eerste buitenlands erelid van de Vlaamse Vereniging tot bevordering der Geneeskunst.

- In de loop van dit jaar werd Prof. Dr. Volhard (Frankfurt a.M.) tot buitenlands erelid benoemd van de Vlaamse Vereniging tot bevordering der Geneeskunst.

- Dr. D. A. Stracke, S. J., vertegenwoordigt onze Vereniging in het Hulde-comité wijlen Lieven Gevaert.

- Prof. Dr. C. Heymans werd tot buitenlands erelid van de Vereniging voor Biologie te Barcelona benoemd.

- 2 Juni 1935 herdacht de Universiteit Leuven de 100e verjaring van haar herstelling.

- Pater Dr. Gemelli, rector magnificus van de Universiteit te Milano, houdt eerlang een lezing voor de Vlaamse Vereniging tot bevordering der Geneeskunst te Gent.

NIEUWE BOEKEN

- Van Prof. J. Mansion verschijnt eerlang een, naar verluidt, meesterlijk werk over de oorsprong van onze gemeentenamen ; van Dr. Schamelhout id. over de afstamming van de Vlamingen ; van Dr. Duverger (in Aug.) een blijkbaar grondlegend werk over Brussel als het kunstcentrum in de Nederlanden tijdens de 14e en de 15e eeuw.

- Prof. Mr. Strubbe is verre klaar met het voortzetten van wijlen Stallaert's voortreffelijk *Glossarium van verouderde Rechtstermen*, bij het woord « Overdrach » 40 jaar geleden stopgezet.

TE KOOP GEVRAAGD

door een lid, Nederlandse werken over Land- en Tuinbouw, van vóór 1800. Adres V.v.W.

CONGRESSEN

WEEK VOOR WETENSCHAP 1936 TE GENT.

Eerste Algemeen Schema.

Paasmaandag, 13 April: Opening van de boekentoonstellingen:

- a) Oude Nederlandse wetenschappelijke werken (gaande tot in de tweede helft van de 18e eeuw);
- b) Nederlandse wetenschappelijke boeken en tijdschriften uit deze tijd, ingedeeld per vak;
- c) Zuid-Afrikaanse wetenschap en letterkunde;
- d) Het kinderboek in de Nederlanden.

Dinsdag, 14 April en Woensdag, 15 April: Geneeskundige Studiedagen.

Natuurwetenschappelijke studiedagen.

Donderdag, 16 April: 15e Congres voor Verpleegkunde, Vroedkunde en Sociale Geneeskunde.

Te 17 uur: Plechtige opening van de overige 9 Congressen.

Vrijdag, Zaterdag en Zondag: Congressen.

Zondag, 19 April, 15 uur: Gezamenlijke Sluiting.

De inrichters van de verschillende Wetenschappelijke Congressen, April 1936 in Gent te houden, hebben vanaf Juli de nieuwe Congreswerking ingezet met het aanwerven van sprekers. Sommige afdelingen zijn reeds vrijwel in orde. Zij die menen dat ze totnogtoe en ten onrechte vergeten werden, gelieven zich te wenden tot de Vereniging. Zo mogelijk wordt door het desbetreffende Congres met bekwaamen spoed op hun schrijven ingegaan.

NOTA

Wie over oude wetenschappelijke Nederlandse boeken beschikt, of weet waar er te vinden zijn, gelieve het aan de VEREENIGING zeker te laten weten.

INTERNATIONALE CONGRESSEN IN 1935.

Nota: Onderstaande mededelingen betreffen een gebied, waarop voor ons, Vlamingen, nog vrijwel alles te doen is. *Zij die een van deze Congressen bijwoonden, gelieven ons onmiddellijk hun indrukken, enz. over te maken*, opdat wij er zoveel mogelijk van publiceren in het eerstvolgende nummer.

APRIL-MEI 1935:

1. IIe Internationaal Congres voor Stomatologie (14-20 April, Bologna).
2. IVe Internationaal Congres voor Papyrologie (28 April-2 Mei, Firenze).
3. IVe Internationaal Congres voor Ziekenhuizen (5-12 Mei, Rome).
4. Xe Internationaal Schrijverscongres (6-11 Mei, Sevilla).
5. IIe Internationaal Congres voor Bibliotheekweten en Bibliographie (20-30 Mei, Madrid en Barcelona).

JULI 1935:

6. Pleno-vergadering van de internationale Commissie voor Verlichting (30 Juni-10 Juli, Berlijn en Karlsruhe).

7. Internationaal Congres voor wetenschappelijke en toegepaste Photographie (7-13 Juli, Parijs).
8. Internationaal Congres voor wetenschappelijke inrichting van den arbeid (15-20 Juli, Londen).
9. XIVe Internationaal Congres voor Woningen- en Stedenbouw (16-20 Juli, Londen).
10. Internationaal Congres voor Phonetische Wetenschappen (22-26 Juli, Londen).
11. Internationaal Congres voor Heelkunde bij Ongevallen en voor Beroepsziekten (22-26 Juli, Brussel).
12. Internationaal Congres voor Geneeskunde bij Levensverzekeringen (23-27 Juli, Londen).
13. Congres van de Internationale Vereniging voor Hydrotherapie (27-30 Juli te San Sebastian).

AUGUSTUS 1935:

14. Internationaal Congres voor Onderwijs (28 Juli-4 Aug., Brussel).
15. IIe Internationaal Congres voor Neurologie (29 Juli-2 Aug., Londen).
16. Internationaal Congres voor Apotheekkunde (30 Juli-6 Aug., Brussel).
17. Internationaal Congres voor Aardkunde (30 Juli-7 Aug., Oxford).
18. XVIIIe Internationaal Congres voor Gezinsopvoeding (31 Juli-4 Aug., Brussel).
19. Ie Internationaal Congres voor Maag- en Darmziekten (8-10 Aug., Brussel). Op verzoek van het Congresbestuur is Duitsland er (tot de Rijksregering toe) officieel vertegenwoordigd. Naar een Duits tijdschrift mededeelt, is dit het eerste Congres sedert de wereldoorlog waarop (ook) het Duits als congrestaal mag gebruikt worden — wat erg onjuist is. B.v. werd van in 1923 op het Internat. Radiologencongres (te Londen) ook Duits gesproken; d.i. op de Internat. Vroedvrouwencongressen (in Vlaanderen ontstaan).
20. Internationaal Congres voor Physiologie (9-10 Aug., Leningrad en Moskou).
21. VIe Internationaal Congres van de Centrale van Paedagogische Verenigingen (10-17 Aug., Oxford).
22. XIe Internationaal Congres voor Strafrecht en Gevangeniswezen (18-24 Aug., Berlijn).
23. Internationaal Congres van de Vereniging voor Homœopathie (19-25 Aug., Budapest).
24. Internationaal Congres voor Sociologie (25-30 Aug., Brussel).
25. Internationaal Congres voor Demographie (26 Aug.-1 Sept., Berlijn).
- 25bis. Internationaal Congres voor Economisch Onderwijs (31 Aug.-7 Sept., Praag).

SEPTEMBER 1935:

26. Internationaal Congres voor Scheepvaart (1-14 Sept., Brussel).
27. Internationaal Congres voor Plantkundigen (2-7 Sept., Amsterdam).
28. Internationaal Congres voor Entomologie (6-12 Sept., Madrid).
29. Internationale Studiedagen over Spoorwegen (8-12 Sept., Budapest).

30. Jubileumcongres van het Internationaal Instituut voor Documentatie (9-14 Sept., Kopenhagen).
31. Internationaal Congres voor Zoölogie (15-21 Sept., Lissabon).
32. Internationaal Congres voor Bouwkunde (22-28 Sept., Rome).

OCTOBER 1935:

33. XXVIe Internationaal Congres voor Amerikanisten (opening 12 Oct., Sevilla). Hoofdt thema : Ontdekking van Amerika en Bronnenstudie dienaangaande.
34. Internationale Geneeskundige Week (9-14 September, Montreux).
35. Ie Internationaal Congres voor Bloedtransfusie (Sept., Rome).
36. IIIe Internationaal Malariacongres, dat einde October 1935 te Madrid bijeen zou komen, is verschoven tot in de volgende Lente.

Prof. Dr. C. Heymans en Prof. Dr. J. J. Bouckaert (Gent) zijn naar Leningrad en Moskou vertrokken om deel te nemen aan het internationaal Congres voor Physiologie en er mededelingen te doen.

Hun indrukken worden in dit maandschrift medegedeeld.

Van Prof. Funke (Gent), en van Dr. W. Pée (Gent), die resp. het Congres voor Plantkundigen te Amsterdam en het Congres voor Phonetische Wetenschappen te Londen bijwonen, verwachten wij daarover ook een kort verslag.

Ing. I. Van Caenegem is voorzitter van het Internationaal Congres voor Scheepvaart te Brussel. Hij ook schrijft wel een verslag voor onze lezers ?

Dr. Moller (Tilburg) is mede-afgevaardigde van de Nederlandse Regering op het Internationaal Congres voor Economisch Onderwijs. Ook hij bezorgt ons een verslag.

Over het Intern. Congres voor Photographie en Kinematographie te Parijs deelt Dr. Pil, die er aan deel nam, ons aldus zijn indrukken mee :

IXe INTERNATIONAAL KONGRES VOOR FOTOGRAFIE EN KINEMATOGRAFIE GEHOUDEN TE PARIJS (7-13 JULI 1935).

Evenals op de vorige internationale congressen waren hier aanwezig de vertegenwoordigers van de fotografische industrie uit de gansche wereld, alsmede de meest gezaghebbende wetenschapsmensen die zich wijden aan deze betrekkelijk jonge wetenschap. Amerika, Duitsland, Frankrijk, België, Italië, Engeland, Japan, Zweden, enz. enz. namen werkzaam deel aan de besprekingen.

Eenige indrukken weergeven over het verloop van dit kongres is niet zoo gemakkelijk. Buiten de reeks zuiver wetenschappelijke mededeelingen, gevolgd door dikwijls interessante besprekingen, was de hoofdschotel zeker wel de betrachting tot éénheid te geraken bij het uitdrukken van de gevoeligheid der fotografische materialen. De strijd om dit punt was

zeer hevig. Duitsland had sedert een paar jaren reeds een standpunt gekozen en praktisch uitgewerkt en toegepast nl. de DIN-methode. We kunnen zeggen dat alle andere groepen het vele goede dat in de duitsche methode steekt hebben erkend maar dat geen enkele groep — om praktische redenen vooral — zich bij het geheel heeft willen aansluiten. Toegevingen doen wilden de Duitschers ook niet om reden dat de door Engeland en Amerika voorgestelde methodes niet grondig genoeg waren onderzocht. Een fransch voorstel werd verworpen omdat het te ingewikkeld was voor het dagelijks gebruik.

Tot een overeenstemming kwam het dus niet maar de basis werd gelegd voor een verder instudeeren van de voorgestelde methodes in éénzelfde richting : het meest praktische bereiken op wetenschappelijke basis.

N. B. — Wat opviel was dat de Russen, die een groot aantal ingeschrevenen hadden, waaronder hoogstaande geleerden, niet op het kongres verschenen zijn om valuta-kwesties. Dit was ook het geval voor menig Duitscher.

Dr. ALBR. PIL

KEMPISCH CONGRES

17-20 Augustus wordt te Westerloo het Ve Kempisch Congres gehouden voor geschiedenis, oudheidkunde, folklore, enz., dat des te beter zal verlopen daar Kan. Dr. Erens, de flinke archivaris van de abdij Tongerlo, de spil van de werking is (1).

Vragen: a) Er is nog een ander deel van de Kempen, en dat een niet geringe rol gespeeld heeft in de geschiedenis van het aloude hertogdom Brabant : het tegenwoordige Noord-Brabant. Wanneer wisselen de Kempische Congressen zo af, dat ze — naar het voorbeeld van onze Congressen — om de beurt in het Noorden en het Zuiden worden gehouden ?

b) Kon men daarmede niet *dit* jaar nog beginnen ? Nu toch wordt het 750-jarig bestaan van 's Hertogenbosch luisterrijk gevierd, V.T.B. biedt er een hulde-adres aan namens de drie andere voorname steden uit het vroegere Brabant : Leuven, Brussel, Antwerpen, helpt er een schitterend programma van feestelijkheden afwerken, en wijst er nadrukkelijk op de broederbanden tussen Noord- en Zuid-Brabant.

Waarom V.T.B. alléén ?

c) Wanneer komen deze Kempische Congressen op een of andere wijze binnen de concentratie door onze Vereniging beoogd ?

Id. de *Congressen voor Oudheidkunde* enz. die hier en daar, zo b.v. in deze maand te Diest, plaats hebben.

(1) Alle inlichtingen over dit Congres zijn te vragen aan dh. Dr. Obreen, genealogist, Westerloo (Antwerpen).

CONGRESSEN VOOR MUZIEKGESCHIEDENIS

Voor zover deze congressen — waarvan de h. J. Horemans de dappere spil blijkt te zijn — als louter wetenschappelijke congressen bedoeld en gehouden worden, een vraag : zijn die allicht niet zinnens in meerdere of mindere mate te werken binnen het complex van onze Vereniging voor Wetenschap ?

Intussen, wat gebeurt bij ons met de grote hoeveelheid muziekcomposities die niet uitgegeven worden? Kan niets daarvan in Bibliotheken bewaard blijven, naast de 11.000 oude muziekhandschriften, die nog onuitgegeven in één enkele officiële Belgische instelling (be-)rusten?

Naar verluidt, waren de telkens niet zonder enige tamtam aangekondigde JOURNEES MEDICALES in de Wereldtentoonstelling te Brussel, niet ernstig. Behalve de opening, waar ook een reeks overheden aanwezig waren, werden de vergaderingen slecht bezocht. Zeker Frans geleerde, speciaal uitgenodigd, stond vóór drie belangstellenden en ging heen. Sommige afdelingen gingen zelfs niet door.

CONGRES VOOR VERPLEEGKUNDE VROEDKUNDE & SOCIALE GENEESKUNDE

LIER: 24 en 25 AUGUSTUS 1935.

Voorzitter : Dr. L. Elaut (Gent).
Ondervoorzitters : Dr. J. Guldentops (Vilvoorde);
Dr. J. Van Caekenberghe (Gent).
Secretariaat : Redactie *Tijdschrift voor Verpleegkunde, Vroedkunde en Sociale Geneeskunde*, St. Pieternieuwstraat 124, Gent.

* * *

Plaatselijke regelingscommissie te Lier staat onder leiding van de heeren Dokters :

J. Sels; A. Verstreken; F. Mets.

Dit jaar heeft het congres twee afdelingen: ééne voor de verpleegsters en de sociale werksters, ééne voor de vroedvrouwen. Alleen de openings- en slotvergaderingen worden samen gehouden. Daartoe worden overigens ook alle andere belangstellenden uitgenoodigd.

De vergaderingen van het Congres hebben plaats in de Staatsnormaalschool, Berlaerstraat 31. De tooneelavond in den Stadsschouwburg, Vredenberg.

De deelnemers aan het Congres kunnen tegen zeer billijken prijs, in de *Staatsnormaalschool*, logies verkrijgen. Er zijn ook een zwembad en stortbaden ter beschikking. De gezamenlijke maaltijden den Zaterdagavond en den Zondagmiddag zullen eveneens in de lokalen der Staatsnormaalschool opgediend worden. De prijs voor logies, ontbijt en twee maaltijden zal circa 35 fr. bedragen.

Een kaart voor prijsvermindering van 35 % op het spoor wordt aan de deelnemers gezonden.

Alwie wenscht deel te nemen aan het congres, aan de gezamenlijke maaltijden wil aanzitten en logeeren in de Staatsnormaalschool (vrije in- en uitgang), gelieve zulks te laten weten aan den secretaris van de plaatselijke regelingscommissie: *Dr. F. Mets, Lisperstraat, 159, Lier*, vóór Donderdagavond, 22 Augustus 1935.

PROGRAMMA :

ZATERDAG 24 AUGUSTUS 1935 :

te 5 u. : Opening van het Congres door den Voorzitter.
Mededeelingen.

te 5.30 u. Mevr. B. Crutzen (Brussel) : *Volksgesondheid en werkeloosheid*.

te 6 u. : Dr. J. Beijermann (Utrecht) : *Wijkverpleging. Hoe ze fungeert in Nederland. Hoe dient ze ingericht om renderend te zijn*.

te 7 u. : Gezamenlijk avondmaal.

te 8 u. : Kunstavond in den Stadsschouwburg, Vredenberg, Opvoering door het gezelschap van den Kon. Nederlandschen Schouwburg van Antwerpen van :

- 1) *Een bezoek*, tooneelspel in twee bedrijven naar het Deensch van P. Brandes.
- 2) *Het Diner*, spel van spot in één bedrijf.

ZONDAG 25 AUGUSTUS 1935 :

Afdeeling voor Verpleegsters en Sociale werksters.

De studievergadering begint te 9.30 uur. Voorzitter : Dr. L. Elaut.

De volgende onderwerpen worden door de respectieve inleiders(sters) behandeld. Na de eerste twee zal een discussie plaats hebben; id. na de laatste twee.

Dr. G. Van Damme (Gent) : *De sociale taak van het ziekenhuis in de toekomst*.

A. Van Cauwenberghe, M. Ass. (Gent) : *Beteekenis en nut der huisbezoeken voor het maatschappelijk werk*.

Z. Coppitters (Antwerpen) : *Is staatserkenning van de verpleegsters noodzakelijk?*

J. Mallentjer-Van den Borre (Antwerpen) : *Hoe kan de maatschappelijke toestand van de verpleegsters verbeterd worden?*

te 12.30 u. : Dr. L. Elaut : *Het Tijdschrift voor Verpleegkunde, Vroedkunde en Sociale Geneeskunde*. Wenschen tot verbetering en samenwerking.

Afdeeling voor Vroedvrouwen :

De studievergadering begint te 9.30 uur. Voorzitter : Dr. A. Verdonck (Antwerpen).

Vroedvr. A. Rombaut (Antwerpen) : *De beperking van het aantal vroedvrouwen (numerus clausus)*.

Vroedvr. M. Block (Gent) : *Vroedvrouw en sociale geneeskunde*.

Vroedvr. J. Jongbloet (Brugge) : *Nog over de opleiding van de vroedvrouw*.

Dr. J. Lindemans (Mechelen) : *De verlossing ten huize*.

Dr. L. Van Damme (Gent) : *De verlossing in de kliniek*.

Dr. A. Verdonck (Antwerpen) : *De verlossing ten huize en de verlossing in de kliniek*.

Hebben zich reeds aangemeld voor de bespreking : Prof. Daels (Gent), Vroedvr. Figoureux (Antwerpen, e.a.

te 1 u. : Gezamenlijk middagmaal.

te 2.30 u. : Slotvergadering.

Besluiten van het Congres.

Aanstellen van een voorzitter voor de volgende congressen.

Voordracht door Dr. L. Elaut (voorzitter) : *Een blik in de geschiedenis van de geneeskunde : de steensnijders*.

te 4 u. : Onder deskundige leiding bezoek aan de stad, met *Begijnhof en Zimmertoren*.

CONGRES TE BRUGGE

(31 Aug., 1-2 Sept. a.s.).

Dit Congres, dat hier wel het allereerste in zijn aard is, zal, als de tekenen niet bedriegen, mede dank zij de heel bijzondere atmosfeer die tijd en mens wist te scheppen, uitstekend slagen. Het is heel en al gewijd aan Brugge en Ommelanden, op het gebied van Geschiedenis, Kunstgeschiedenis, Folklore, Geschiedenis van de Wetenschap, Dialectologie, Plaatsnaamkunde, enz.

SCHEMA VAN HET VOLLEDIG PROGRAMMA. (1).

Zaterdag, 31 Aug., 10 u.: Plechtige openingsvergadering in het Gouvernementsgebouw, (Provinciaal Hof), Grootte Markt. (Hier zullen ook al de vergaderingen van de afdelingen plaats hebben.)

« Welkom! » door Mgr. CALLEWAERT, voorzitter van de Plaatselijke Regelingscommissie.

Dr. A. DE SAEDELEER (Brugge): « *Het Streven van Simon Stevin naar betere Levensvoorwaarden voor de Maaschappij* ».

Gang van betoog:

Temidden van het geharrewar van een langen burgeroorlog komt eindelijk een krachtige figuur opduiken.

Als een tweede Artevelde wil hij zijn volk uit den nood helpen. Hij brengt orde in de Staatsfinanties, drijft de vreemde huurlingen het land uit en organiseert op een stevigen voet. De degelijkheid van zijn stelsels kan men nu nog in Holland aanvoelen.

Hij deed niet aan wetenschap voor de wetenschap; hij stelde de wetenschap ten dienste van den evenmensch. Naast de « spiegeling » of theorie moest altijd de « daad » of toepassing volgen.

Te Leiden organiseert hij de eerste cursussen met het Nederlandsch als voertaal.

Hij schreef: De Wetenschap moet door allen kunnen beoefend worden en door elk in zijn eigen taal.

Te 10.30 uur vergadering van de afdelingen:

Afdeling I

10.30 u.: Eerw. Broeder Drs. FIRMIN (Gent): « *De Verdwenen St. Donaaskerk te Brugge* ».

Gang van betoog:

Naar de overlevering leert, kreeg de voormalige kathedraal te Brugge (in 1799 gesloopt) Sint Donaas tot patroonheilige, ten tijde dat graaf Boudewijn met den Yzeren Arm de relikwieën van dezen heilige ontving, dit is de tweede helft van de IXe eeuw. Bij deze gelegenheid liet hij de reeds bestaande O. L. Vrouwkapel tot een ruime kerk ombouwen, die op haar beurt door een romaansche werd vervangen.

Het bedehuis dat de XII-eeuwsche kerk voorafging was, volgens de gekende beschrijving, een rondbouw.

Een schrijver uit de XVIIIe eeuw ziet in het koor nog een overblijfsel van de kerk door graaf Boudewijn gebouwd.

(1) Om den heel bizonderen aard van dit Congres en het feit dat niet elk spreker elke dag vrij is, was het ons niet mogelijk de afdelingen streng logisch af te bakenen.

Daar dit o.i. moeilijk is om aan te nemen hopen we met behulp van graphische documenten onze meening te staven. Vóór ons hebben anderen reeds dit gedacht vooruitgezet doch zonder grondig onderzoek van de architectonische onderdeelen.

11 u.: Prof. Dr. STAN LEURS (Antwerpen): « *Gothieke Kerkelijke Bouwkunst aan de Kust* ».

Gang van betoog:

1e periode, vroege gothiek. Geen eigenlijke baksteen-architectuur, Scheldegothiek met baksteen als erzatsmateriaal dat op het vormen-alphabet geen sterken invloed uitoefent. Dit laatste is echter in mindere mate waar wat de buiten-architectuur betreft en nog minder voor wat de torens aangaat.

2e periode, late gothiek. Haast zuivere baksteen-architectuur. De Kust-halle kerk, verband met andere gewesten Holland, Noord-Duitschland, enz. Voortleven dezer regionale bouwkunst in de na-gothiek.

11.30 u.: Dr. DUVERGER (St. Amandsberg): « *De Meesters van het Grafmonument van Maria van Bourgondië te Brugge* ».

Gang van betoog:

Ten onrechte houdt men, tot op heden, Peter de Becker als de meester van dat grafmonument in O. L. V.-kerk te Brugge; hij was enkel de vergulder. Het houten model van het beeld der vorstin werd wellicht gesneden — stellig veranderd — door beeldhouwer Jan Borreman. Renier van Thienen goot dat beeld evenals het andere bronzenwerk. Jacob en Lieven van Lathem maakten de blazoenen.

In later eeuwen werden meermalen aan het graf herstellingen gedaan die nog zichtbaar zijn.

Afdeling II

10.30 u.: Dr. DE JONGHE (Brugge): « *De Petitionnementsbeweging van 1828 tot '30 in West-Vlaanderen* ».

Gang van betoog:

Het merkwaardigste verschijnsel in de geschiedenis der laatste jaren van het Vereenigd Koninkrijk, is de groei van de politieke belangstelling in de Zuidelijke Nederlanden. Tastbaar resultaat van dezen groei zijn de twee petitionnementen voor het herstel der grieven (Nr. 1328, Maart '29 en art. 1329 Maart '30).

Terecht heeft men de vraag gesteld: hoe werden de petitionnementen georganiseerd? hoe werden de handteekeningen bekomen? door overreding of door drukking? (Kan. Fl. de Lannoy in *Revue Belge de Philologie et d'Histoire*, X, 1931, blz. 286). Aan de hand van tot nog toe onuitgegeven archiefbronnen wordt gepoogd deze vraag voor West-Vlaanderen te beantwoorden. Dat er door de geestelijkheid en de bezittende klassen drukking werd uitgeoefend; dat er, vooral op het platteland, petitionarissen waren die niet eens goed wisten wat zij onderteekenden, lijdt geen twijfel. Doch dit verklaart het succes van de twee petitionnementen, die werkelijk tot volksbewegingen uitgroeiden, niet. Eer drukking tot zulke resultaten kan leiden, moet de bodem gunstig voorbereid zijn. De ware oorzaak van het succes ligt in den afkeer welke de leidende politieke stand zoo gemakkelijk bij het volk wist aan te kweken voor

alles wat als hollandsch, d. i. protestantsch, anti-liberaal en anti-fransch, werd voorgesteld.

11 u. : Baron VAN ZUYLEN van Nijevelt (Brugge) : « *De Begraafplaats van Maria van Bourgondië en Karel de Stoute in O. L. Vr.-kerk te Brugge* ».

Gang van betoog :

Wat is er van de Overblijfsels van Karel den Stoute en van zijn dochter Maria van Boergondië geworden ?

Hier rijst, als het ware vanzelf, een voorafgaande vraag : a) Heeft men op het slagveld van Nancy, het lichaam van Karel den Stoute teruggevonden, en b) Is het wel hetzelfde dat naar Brugge teruggebracht werd en nevens zijn dochter bijgezet geweest is in Onze Lieve Vrouw-kerk te Brugge ?

Liggen de gebeenderen van die prinsen nog in den grafkelder dezer kerk te Brugge ?

11.30 u. H. CLAEYS (Brugge) : « *De Stadsofficiën te Brugge tot in de XVII eeuw* ».

Gang van betoog :

Onder de instellingen waarvan de studie een interessanten kijk verleent op de maatschappelijke en economische toestanden van onze Vlaamsche steden, vooral in de 15e en de 16e eeuw, treft men de stads-officiën aan. Het Stadsarchief te Brugge bevat een tamelijk uitgebreide documentatie betreffende de plaatselijke officiën in voormeld tijdvak. De mededeeling van enkele aan deze bron ontleende bijzonderheden nopens voornamelijk de verwerving, de uitoefening en de vervreemding der arbeidersofficiën te Brugge zal er toe bijdragen om wellicht minder bekende uitzichten van bedoelde instelling in het licht te stellen.

Afdeling III

10.30 u. Dr. PEE (Gent) : « *Dialectenstudien in West-Vlaanderen* ».

11 u. Drs. VAN DOORNE (Wingene) : « *Brugge en het Westvlaamsche Taalparticularisme* ».

Gang van betoog :

Het intellectueele Brugge van die dagen met de hoofdfiguren uit dien epischen strijd en de literaire of taalkundige organen der leiding.

De taalkundige theorieën en inzichten.

De ommekeer.

Resten van taalparticularisme in Westvlaanderen.

11.30 u. Dr. GEVAERT (Brugge) : « *Brugsch Dialect* ».

Gang van betoog :

Aflijning van «taalkundig» Brugge in het administratieve.

De huidige taaltoestand :

1) Nederlandsch, dialect en Fransch.

2) De schakeeringen in het Brugsch: Platbrugsch en Burgerbrugsch.

Het Nederlandsche klanksysteem tegenover het Brugsche met bijzondere nadruk op de verschillen tusschen Plat- en Burgerbrugsch.

Enkele grepen uit vormleer en syntaxis.

Te 14.30 u. : Bezoek aan de hoofdkerk, aan O. L. Vr. kerk en het Gezelle-Museum. Telkens onder deskundige leiding.

Bijeenkomst vóór de hoofdkerk.

Te 20 u. : In de Stadsschouwburg vertoning door

het Volkstoneel, Groep Staf Bruggen, van « Advokaat Pathelin », middeleeuwse klucht in twee delen (bewerking E. H. C. Lindemans), en van « Dokter tegen wil en dank » (Molière).

Schouwburg : Voor de congresleden blijven voorbehouden : orkestzetels en benedenloges, en loges 1e rang. Die plaatsen worden hun gewaarborgd en met een nummer voorzien, indien zij :

a) inschrijven vóór Zondag, 25 Aug. ;

b) de Schouwburgkaart afhalen op Zaterdag, 31 Aug., in Boekhandel Cultura » (zie verder).

Dames van congresleden kunnen, zonder formeel congreslid te zijn, de vertoning bijwonen mits betalen van 15 fr. (orkestzetels, benedenloges, en loges 1e rang).

Zondag, 1 September : te 9.30 u. vergadering van de afdelingen :

AFDELING I

9.30 u. Dr. DE JONG (Tilburg) : « *Brugge's Stadsbeeld op Schilderijen* ».

Gang van betoog :

Het schilderij der 15e eeuw is voor een goed deel voortgekomen uit de miniatuurkunst en vertoont dan ook nog een teekenachtig karakter, in tegenstelling b.v. tot de 17e eeuw, wanneer meer de nadruk wordt gelegd op het schilderachtige, het vervagen der vormen en het ineenloopen der kleuren. Deze teekenachtige opvatting der schilderkunst was zeer in overeenstemming met den werkelijkheidszin der latere middeleeuwen, die zoowel in de figuren als in het omgevende landschap wordt nagestreefd. In het landschap bekleedt het stadsbeeld een voorname plaats, vaak als afsluiting van den horizon. In details geeft de schilder straten en afzonderlijke gebouwen weer, waarvan er nu en dan wel zijn terug te kennen. Vooral Brugge ziet men geregeld afgeschilderd op achtergronden, nu eens de stad in haar geheel, dan weer de afzonderlijke gebouwen, waaronder het Belfort en de O. L. Vrouwetoren de voorname plaats innemen.

De Meester der H. Lucia-legende, rond 1480 te Brugge werkzaam, vertoont deze bouwwerken geregeld op den achtergrond van zijn paneelen. Het Belfort komt er op voor in den toestand der opeenvolgende bouwperiodes. De paneelen kunnen er vrijwel om gedateerd worden. Ook het Minnewater wordt door dezen schilder weergegeven met groote belangstelling en liefde voor deze betooverende omgeving. Zoo is Brugge's oude stadsbeeld door de schilders der 15e eeuw voor het nageslacht levendig gehouden ».

10 u. Dr. VAN DER BIEST (Kortrijk) : « *Gallo-Romeinsche voorwerpen uit Brugge en Omme-landen* ».

Gang van betoog :

De lezing handelt over de in « Gruuthuse » verzamelde Gallo-Romeinse voorwerpen, o.a. : winen, tassen, schotels, kruiken, een paar lampen, enkele munten en allerlei scherven.

Na een woordje over de verschillende vindplaatsen : Brugge, Oostende, Balgerhoek, Emelgem, enz., volgt de bespreking van de bijzonderste voorwerpen :

beschrijven, vergelijken, dateren.

Daarna heeft een bezoek plaats voor de verzameling in « Gruuthuse ».

10.30 u. Dr. NICAISE (Brussel): « *Zestiende-eeuwse Brugsche majolika* ».

Gang van betoog:

Wij bezitten sedert lange jaren een paar aanduidingen over XVIe-eeuwse « geleyersmakers » te Gent en te Brugge. Door verdere opzoekingen in het Brugsch Stadsarchief kunnen wij vaststellen dat men hier wel te doen heeft met echte majolika-makers en dat deze in betrekking moeten gebracht worden met de gelijktijdige Antwerpsche aardewerkers.

Joost Wijts, eerst te Gent gevestigd, werkte te Brugge tusschen 1539 en 1556. Hans Guldens, zijn eerste opvolger, wordt later als Antwerpsche aardewerker aangestipt. Christiaan van den Abeele, die te Brugge arbeidde in 1576-1578, wordt reeds in 1560 in de Antwerpsche St. Lukasgilde vermeld, en is vanaf 1584 te Amsterdam gevestigd.

11 u. Drs. MATTHIJS (Aalst): « *Het zoogenaamde Van Dijck-portret van Bisschop Triest in het Seminarie te Brugge en andere* ».

Gang van betoog:

Het portret van Bisschop Triest in het Seminarie te Brugge ging wel eens door voor een schilderstuk van Antoon Van Dyck. Wel is waar is de groote kerkvoogd door dezen kunstenaar gemaald geworden, doch een nader onderzoek vernietigt al dadelijk de bestaande legende. Van hetzelfde type kennen wij nog vier andere specimens: één werd in 31 door de Sovjets verkocht aan een Londensche antiquaar; een ander berust in de « Documentenzaal » van het Koninklijk Museum te Brussel; een derde wordt bewaard te Gent in de reserve van het Museum van Schoone Kunsten. Ten slotte het laatste is in particulier bezit. Welke intrensieke waarde heeft elk portret? Welk komt het origineele het dichtst nabij? Onze uiteenzetting beoogt deze vragen nader toe te lichten.

Afdeling II

9.30 u. Prof. Dr. GESSLER (Leuven): « *William Caxton te Brugge* ».

Gang van betoog:

Inleiding. — De *Anglo-dutch Relations* (J. Bense) in de 15e eeuw, vooral met het « Venetië van het Noorden ».

De Engelschman W. CAXTON. Vanwaar, wanneer en waarom hij te Brugge aanlandde.

Zijn langdurig verblijf aldaar. Zijne werkzaamheid of, liever, -heden. De evolutie in zijn bedrijvigheid van dichtbij beschouwd en verklaard.

Terugkeer naar Engeland, met een onovertroffen schat beladen, te Brugge — en niet elders — ontdekt: « laden with a more precious freight than the most opulent merchant aventure ever dreamt of, and to endow his country with a blessing than which only one richer had even been bestowed — the introduction of Christianity » (W. Blades).

In de Westminster-abdij. De *prototypographus Anglicus* aan het werk tot aan zijn dood (1491).

Zijne uitgaven, meestal prachtstukken. Zijn invloed. Zijne opvolgers.

Caxton's verheerlijking in Engeland. Aandeel van Brugge — door Colard Mansion — in zijn roem.

Bibliographisch aanhangsel. — De studie van zijn werk en werken:

A) op typographisch gebied: W. Blades, H. R. Plomez, N. Slayton Aurner; H. Hittmair; M. Sabbe en A. Visart de Bocarmé;

B) op taalkundig gebied: H. Bradley, K. Lambley; H. Römstedt; J. W. Muller en H. Logeman; P. de Reul.

10 u. Prof. Dr. STRUBBE (Brugge): « *Het invloeden van het Nederlandsch in de oorkonden van het Brugsche Vrije* ».

Gang van betoog:

Eerst op het einde van het eerste kwartaal van de 13e eeuw begint de gewone man oorkonden te laten opstellen van het verhandelde voor de schepenbank van het Brugsche Vrije. Hij wendt zich ter oorkonding tot den deken der kristenheid, die natuurlijk de taal der kerk, het latijn, gebruikt. De dekenoorkonde blijft een goed kwarteeuws bijna uitsluitend in gebruik. Omstreeks het midden van de jaren 1250-1260 gaan de schepenen zelf over tot oorkonding, waarbij ze zich aansluiten bij de dekenoorkonde, niet alleen naar de vorm doch ook naar de taal. Aldus ontstaan in 1256-57 de eerste schepenoorkonden in het latijn. Reeds een vijftal jaren later, in 1262-1263, wordt het latijn, dat als taal der kerk uit de dekenoorkonde was overgenomen, vervangen in de schepenoorkonde, door het nederlandsch, de taal van de schepenbank. De keus van taal schijnt dus aan eenzelfde strekking te beantwoorden: de oorkondentaal is de taal van den oorkonder, het latijn voor den deken, het nederlandsch voor de schepenen. De latijnsche schepenoorkonden van 1256-57 tot 1262-63 zijn overgangsvorm.

De merkwaardige snelle opname van het nederlandsch in de schepenoorkonden gebeurde blijkbaar niet buiten den invloed van het literaire nederlandsch, dat op dit oogenblik in het Brugsche Vrije een grooten bloei beleefde. Bij gebrek aan rechtstreeksche bewijzen zou een filologisch-literaire vergelijking van de Brugsche oorkondentaal met de Westvlaamsche literaire taal van aard zijn om dien invloed te bepalen.

10.30 u. Hr. VERHEYDEN (Antwerpen): « *De oudste Paneelstempels op Boekbanden in de Nederlanden (XIII en XIV eeuw)* ».

Afdeling III

9.30 u. Jonkh. ING. VAN PANHUYS (Den Haag): « *Waterstaatstoestanden in de omstreken van Brugge* ».

10 u. Dr. SCHAMELHOUT (Antwerpen): « *De ontoereikendheid van het Anthropologisch Onderzoek in West-Vlaanderen en de Noodwendigheid van zijn voortzetting* ».

Gang van betoog:

Om zich een nauwkeurige voorstelling van de radicale samenstelling der Vlaamsche bevolking te vormen zijn de tot dusver verrichte schedelmetingen ontoereikend. Behalve de onderzoekingen van dr. E. Houzé, zijn vooral gegevens betreffende den schedelvorm van abnormale menschen en van gevangenen voorhanden.

In West-Vlaanderen berusten de verstrekkende gevolgtrekkingen van J. Claerhout op een nog kleiner materiaal en zij komen niet overeen met de waar-

nemingen van J. Winkler, noch met de door Houzé medegedeelde cijfers, noch met het uitgebreid onderzoek van L. Vanderkindere naar de haar- en oogkleur van schoolkinderen.

Alleen het anthropologisch onderzoek van duizenden soldaten levert betrouwbare uitkomsten.

Is er in Vlaanderen een geleerd genootschap, dat het noodig gezag en den invloed bezit om van de regeering te verkrijgen, dat zij het leger voor zulk een onderzoek beschikbaar stelt?

10.30 u. : Prof. Dr. HACQUART (Gent): « *Physiographie van het Brugsche* ».

Gang van betoog :

De stad Brugge ligt aan de grens van de zgn. « polderstreek » en van het « eigenlijk » Vlaanderen. De kenmerken van deze twee streken zullen worden uiteengezet. Bij een behandeiling van het Brugsche echter, mag Zeebrugge niet achterwege worden gelaten, vooral daar waar deze l zing als inleiding tot een economische studie wil dienst doen. De duinen en de littorale zone, met de verschijnselen die hen eigen is zullen dan ook besproken worden. Eindelijk is het wel van belang de evolutie van de natuurlijke waterlopen die in het Brugsche bestaan, na te gaan.

11 u. : ING. COCHEN STUART (Ter Neuzen).
Te 14.15 u. : *Boottocht naar Damme*, onder leiding van Prof. Dr. Leurs.

Te Damme, in samenwerking met de Kon. Vl. Academie en de Vereniging van Letterkundigen : *Van Maerlant-hulde*.

Sprekers : Dr. MOLLER (Tilburg) en Dr. CORNETTE (Antwerpen).

Bij de terugkeer wordt de congresleden *thee* aangeboden door het « *Gezelschap van den Witten Beer* », in hun Clubhuis aan de Damse vaart.

Dames van congresleden, die de boottocht wenschen mee te maken betalen 3 fr. In te schrijven vóór Zondag, 25 Augustus.

Te 19.30 u. : *Feestelijk Avondmaal*, gevolgd door *Gezellig Samenzijn*.

Toespraken door : Prof. Dr. ELAUT (Gent) : *Een blik in de Geneeskundige middens te Brugge in de XVIe Eeuw* en apotheker DE WOLF (Brugge) : *Napoleon van uit Brugge bekeken*.

Dit feestmaal wordt gehouden in het « Grand Hotel ». Inschrijving : 25 fr. vóór Vrijdag, 30 Aug. te storten op postrekening No 2707.92 van den heer G. Blaton, Goudenboomstraat 2, Brugge.

Voor dames van Congresleden wordt gaarne de gelegenheid opengesteld om mede in te schrijven op dit maal.

Op het *Gezellig Samenzijn* (21.30 u.), in het « Grand Hotel » worden *alle* Congresleden met hun dames vriendelijk uitgenodigd.

Maandag, 2 Sept. : te 9.30 u. vergadering van de afdelingen :

Afdeling I

9.30 u. ING. BECQUAERT (Brugge) : « *De huidige Stand van het Van Eyck-probleem* ».

Gang van betoog :

1. — Bepaling van het Van Eyck's vraagstuk.
2. — Belang van het Van Eyck's vraagstuk.
3. — Behandeling van dit vraagstuk voor de 19e eeuw.

4. — Behandeling van het vraagstuk in de 19e eeuw.

5. — Behandeling van het vraagstuk in de 20e eeuw.

6. — Besluit.

10 u. Jonkh. Dr. VAN NIPSEN TOT SEVENAER (Den Haag) : « *De Plaatselijke Bijzonderheden van de Stad in den Achtergrond van de « Madona Rolin »* ».

Gang van betoog :

Hoewel een en ander door den spreker reeds is uiteengezet in een artikel in het « *Vogelsangnummer* » van den Nederlandschen Oudheidkundigen Bond (1932), meent hij op het onderwerp terug te moeten komen, omdat hem uit een onlangs verschenen speciale studie over de architectuur in den achtergrond van schilderijen gebleken is, dat de schrijver de aangevoerde argumenten niet naar waarde schat.

Spreker handhaaft zijn conclusie, dat de weergegeven stad *niet is het portret van een bepaalde stad*, maar dat de schilder een stad componeerde en zulks deed met behulp van gegevens en *herinneringen* uit een bepaalde stad. Het vaststellen van de herkomst dier gegevens is van belang als aanwijzing voor de herkomst van den schilder.

10.30 u. E. H. Dr. CLIJSTERS (Stevoort) : « *Het Van Eyck-probleem en de H. Hildegardis* ».

Gang van betoog :

O.i. zou de *Aanbidding van het Lam* ingegeven zijn door — en uitgewerkt naar — een visioen van de H. Hildegardis, het 13e van het 3e Boek van *Scivias*.

Dat zou nog bevestigd worden door de inspiratie van de *Triomf der Kerk over de Synagoge* door hetzelfde werk.

Wij gissen, dat in het gezegde der kanunniken over de *Aanbidding aan De Beatis* (1517) het spoor ligt van een bij hen uitstervende traditie nopens de inspiratie van het retabel door de H. Hildegardis.

Het zou o.i. niet uitgesloten zijn, dat door de versmelting van die traditie met een andere, de figuur van Huibrecht Van Eyck is opgedoken als die van den schepper van de *Aanbidding*.

Het quatrain zou de weergave zijn van de oude traditie, waarin echter Huibrecht Van Eyck ten onrechte werd opgenomen.

Afdeling II

9.30 u. Proc. Mr. LE MAIR (Archivaris te Sluis) : (Geschiedkundig onderwerp).

10 u. E. P. Dr. VALVEKENS (Averbode) : « *De Bruggeling Philip van Damme, als heroprichter der oude abdij van Veurne na den opstand tegen Spanje* ».

Gang van betoog :

Gedurende den Nederlandschen Opstand tegen Spanje, was de prelaat der Premonstratenzerabdij te Veurne langen tijd partijganger geweest der Rebellen. Na de overwinning van Farnese was hij met den koning verzoend. Zijn abdij was ondertusschen gansch verwoest.

Tot zijn opvolger werd Philips van Damme benoemd, Prior der abdij. Deze Van Damme was lid van een bekende adellijke Brugsche familie. In de

prelaatsverkiezing had hij lang niet de meerderheid der stemmen behaald; hij was benoemd door toedoen van zijn zwager, raadsheer Veranneman. In de restauratie van de abdij van Veurne speelde prelaat van Damme een verdienstelijke rol. Hij overleed in 1616.

10.30 u. : Proc. Mr. DIELEMAN (Middelburg) : « *Een merkwaardige vergadering der Staten van Vlaanderen op 18 en 19 Juli 1578 te Dendermonde* ».

Gang van betoog :

1. Hoe in de Nederlanden even te voren de toestand is.

2. Allerhande gegevens over deze weinig bekende vergadering, getrokken uit een handschrift berustende in het Archief te Sluis, inzonderheid over het standpunt van Willem van Oranje, van de geestelijkheid, de edelen, de 4 leden van Vlaanderen, waaronder Brugge en het Vrije.

3. Verder verloop als tijdelijk gevolg van getroffen overeenkomst. Jammerlijke rol van Gent vooral.

11 u. : Dr. VERMEULEN (Den Haag) : « *Noord- en Zuidnederlandsche Woonhuisbouw der vroege Renaissance* ».

Gang van betoog :

De Noord-Nederlandsche architectuur ontwikkelt zich sinds de 15e eeuw onder overwegend Zuid-Nederlandsche invloeden (de Keldermansen), waarbij we in den woonhuisbouw duidelijk de werkingsfeer van verschillende Zuid-Nederlandsche groepen kunnen onderscheiden.

Vinden we tot in het eerste kwart der 16e eeuw den woonhuisbouw in Noord-Nederland voornamelijk onder invloed van de Brugsche en Gentsche geveltypen (huizen te Veere, Zierikzee, Dordrecht), sinds de intrede der Renaissance begint de invloed van het Hof van Margaretha v. Bourgondië en daarmee van de Mechelsche school te domineeren, vooral weer door toedoen van Antoon I en Rombout II Keldermans. Uit het Mechelsche centrum is o.a. het z.g. Dordtsche of Zuid-Hollandsche geveltype afkomstig.

Sedert het midden der 16e eeuw doet zich dan de uitstraling gelden van de Antwerpsche werkplaats van Cornelis Floris de Vriendt in de topgevels met in- en uitgezwente zijkanten en den geleden top met klauwstukken, die dan door het werk van Hans Vredeman de Vries vooral in talloze varianten over geheel Noord-Nederland verbreiding vinden.

Tot omstreeks 1630 blijft de gevel-architectuur van het woonhuis, vooral in het westelijk deel van N.-Nederland van overwegend Vlaamsch karakter.

Afdeling III

9.30 u. : Hr. POLLET (Brugge) : « *Toponymie van Meetkerke* ».

Gang van betoog :

Geographische schets der behandelde dorpen. Beschrijving van den grond. Historische Aardrijkskunde : de Polderlanden, de Moere van Meetkerke, later ingedijkt en de omliggende Zandstreek, met de levende en verdwenen toponiemen. De aandekooi van Meetkerke.

10 u. : Dr. VAN HOUTTE (Brugge) : « *De Brugsche Herbergen en Taveernen in de Middeleeuwen* ».

Gang van betoog :

In de middeleeuwsche stad werd een bijzondere waakzaamheid aan den dag gelegd tegenover de herbergen en taveernen, en wel uit een driedubbel doel : een fiscaal, wijl de verhandelde dranken een voorname bron van inkomsten waren ; tevens een handelspolitisch, om de voorschriften van goede waar en juisten prijs te doen onderhouden ; eindelijk een zedelijk. De toepassing dezer beginselen te Brugge zal het onderwerp van deze lezing uitmaken.

10.30 u. : Hr. TREFOIS (Gent) : « *Keltische en Angel-Normandische invloeden op de Landelijke Bouwkunst van het Vlaamsche Zeekustgebied* ».

Gang van betoog :

In het Vlaamsche zeekustgebied werden oude bedrijfsgebouwen met een « spitsbogige » gebintensamenstelling aangetroffen. Omtrent de herkomst van deze eigenaardige gebintenoplossing tasten wij niet heelemaal in het duister. De hierover bijeengebrachte gegevens wijzen op een van oudsher zeer algemeen, een zoo men wil internationale verbreide techniek. Tal van eeuwen is deze nu uiterst zeldzaam geworden houtbouwtechniek, vooral in Engeland, Normandië en Nedersaksen ongewijzigd in zwang gebleven.

11 u. : Dr. SOETE (Kortrijk) : « *Kortrijksche Wijken, Gebouwen en Beelden van Filologisch Standpunt uit beschouwd* ».

Gang van betoog :

Uit de veelheid der namen waarmede de Groeningeburger van oudsher de onderdelen van zijn kleine heimat gemerkt heeft, kunnen wij er een reeks uitlezen die én enkele van de kenteekenen der gewestspreek en eenige van de trekken der volksziel in het licht stellen. Wij doen onze keus, de wijken hier en daar doorlopend, de gebouwen en beelden in hun Kortrijksche verklanking bekijkend.

Tot staving van onze waarnemingen betreden wij terloops enkele kleurvolle steegjes van een minder toponymische taal, op zoek naar hulpvaardige woorden en wendingen. Want de lotgevallen van klank en klemtoon en beteekenis wekken verwante verschijnselen uit andere middens op : soms vertoont de kleine schaar der gebundelde voorbeelden de duidelijke of vermoedelijke oorzaak van haar optreden, maar te dikwijls loopt zij ons als een uitdagend raadsel voorbij.

Een dergelijke belichting van een dialect moge na deze proeve op het Kortrijksch op meer plaatsen herhaald of uitgebreid worden : is de bewerkte grond vruchtbaar op het gebied van de studie der gewesttaal, hij is het misschien nog meer voor folklore en toponymie.

Te 12 uur *Slotvergadering* : Voordracht door Dr. VERMEULEN (Den Haag) : « *Simon Stevin als Bouwmeester te Vlissingen* ».

Gang van betoog :

De groote Bruggeling Simon Stevin kwam in 1581 naar de Universiteit te Leiden, waar hij de leermeester werd van Prins Maurits in de theoretische en toegepaste wiskunde. Bij zijn vorstelijken leerling hoog in aanzien, werd hij in 1593 benoemd tot ingenieur en kwartiermeester van het Staatsche leger. In het jaar 1617 Castrametator of « Leghermeter » der Staten-Generaal geworden, publiceerde Stevin na

zijn « Sterckten-Bouwing » van 1594, nog twee vestingbouwkundige werken, n.l. zijn « Castrametatio, dat is Legermeting en « Nieuwe Sterctebou door Spilsluysen ».

Maar niet alleen als geniaal ingenieur en krijgswouweester, ook als architect blijkt Stevin werkzaam te zijn geweest.

Den 24e Maart 1582 liet prins Maurits den bouw beginnen van een paleis te Vlissingen. In de verzameling Hollandsche kaarten van het Algemeen Rijksarchief te 's Gravenhage bevinden zich een aantal platte gronden van dit paleis, waarvan een tot opschrift draagt: « Plante van Sijns Ex us huys tot Vlissingen, overgelevert bij Mr. Simon Stevin op den XIen Marty 1617 ». Hieruit, en uit de verdere plantekeningen valt op te maken, dat Stevin de ontwerper is geweest van deze prinselijke woning, blijkens hare afbeelding op een schilderij van Segers opgetrokken in Corinthischen stijl van natuursteen.

Slotwoord door PROF. Dr. DAELS, voorzitter van de V. v. W.

Te 15 u. *Bezoek* aan het Museum van Oude Meesters, St. Janshospitaal, Gruuthuuse en Halletoren. Alles onder deskundige leiding.

Te 21 u. : *Beiaardconcert* over Brugsche Toondichters, aangeboden door de Stad.

ALLERLEI

LIDMAATSCHAP. — Kunnen lid worden van dit speciaal Congres al de leden van onze Vlaamse Wetenschappelijke Congressen. Buitendien zij die namens de Vereniging voor Wetenschap als dusdanig worden aanvaard.

INSCHRIJVING. — Te nemen door 25 fr. te storten op postrekening 2707.92 (Lic. G. Blaton, Goudenboomstraat, 2, Brugge), met uitdrukkelijke vermelding « Voor lidmaatschap Wet. Congres Brugge ». De Lidkaart geeft recht op een genummerde plaats in de Schouwburg en op de boottocht naar Damme, ook op afslag op het Spoor.

DRINGEND VERZOEK vóór 25 Aug. en duidelijk aan den H. Blaton, voornoemd, mede te delen of de inschrijver 1) de vertoning, 2) de boottocht medemaakt, opdat de Plaatselijke Regelingscommissie naar behooren en tot ieder genoegen zonodig bijkomende maatregelen trefte, zoals het huren van een tweede boot.

LIDKAART. — Door de Vereeniging voor Wetenschap wordt aan elk die inschrijft op het Congres een lidkaart thuisgestuurd, ondertekend door den afgevaardigde-beheerder van de Vereeniging voor Wetenschap.

VRIJE TOEGANG. — De lidkaart geeft vrije toegang tot :

- alle congresvergaderingen ;
- alle bezoeken aan Musea, verzamelingen, kunstgebouwen ;
- de vertoning in de Schouwburg op Zaterdag, 31 Augustus ;
- de boottocht naar Damme ;
- de ontvangst door « Den Witten Beer » ;
- het gezellig samenzijn op Zondag 1 Sept., te 21.30 uur.

GEEN VRIJE TOEGANG tot het feestelijk avondmaal op Zondag 1 Sept..

PLAATSELIJKE REGELINGSCOMMISSIE. — Voorzitters : Mgr. Callewaert ; Prof. Dr. Sebrecchts.

Ondervoorzitter : Dr. De Saedeleer.

Secretaris-Penningmeester : Lic. G. Blaton (zie volgende rubriek).

Leden : E. H. Dr. Allossery ; Ing. Becquaert ; Hr. Claeys ; Dr. Delva ; Dr. De Smet ; E. H. English ; E. H. Dr. Hodum ; Mej. Selschotter ; Prof. Dr. Strubbe ; Ing. Verbeke ; Architect Vierin.

SECRETARIAAT VAN HET CONGRES. —

Tot en met Vrijdagavond, 30 Aug. bij Lic. G. Blaton, 2 Goudenboomstraat, Brugge. Tel. Brugge, 329.56.

Tijdens de drie congresdagen zelf : Boekhandel « Cultura » (op 100 meter van het congresgebouw, en op enkele meter van de schouwburg af).

AANWEZIGHEIDSLIJST. — In elke afdeling ligt een aanwezigheidslijst. Ieder aanwezige gelieve ze te tekenen, zonder dat ze hem nadrukkelijk wordt voorgelegd.

VERBLIJF TE BRUGGE. — Ten gerieve van de congresleden werd te goeder trouw een lijst van een tiental hotels en spijshuizen opgesteld, die samen met de lidkaart en een afdruk van het grondplan van Brugge naar elk inschrijver op het Congres thuis wordt gestuurd. Verblijf bespreekt de inschrijver rechtstreeks met het gasthof naar zijn keuze.

HANDELINGEN. — Te Brugge zal bij stemming van de leden uitgemaakt worden of er Handelingen van het Congres verschijnen (in extenso of verkort). Eventueel wordt bijbetaald.

COMMISSARISSEN staan ter beschikking van de pers (voor het verzenden van expressebrieven, enz.).

TELEFOONNUMMERS. — Lic. Blaton, No 329.56 Brugge.

Boekhandel «Cultura» (tijdens congresdagen) : No 323.07.

De Gidsenbond van Brugge heeft een interessante «Geïllustreerde Gids» uitgegeven, onder titel «Brugge Kunststad». Tijdens de Congresdagen verkrijgbaar op de Secretarie.

Voor de eerstvolgende afleveringen zijn binnengekomen of werden schriftelijk in uitzicht gesteld uitvoerige bijdragen van de h.h. :

Prof. Dr. Blancquaert, Gent.

Dr. Duverger, Gent, (Brussel als Kunstcentrum).

Prof. Dr. Heymans, Gent.

Prof. Dr. Burssens, Gent (Kongo).

Dr. Pée, Gent.

Dr. Schamelhout, Antwerpen.

E. P. Dr. Stracke, Antwerpen.

Prof. Dr. Vogelsang, Utrecht.

Hr. M. Liesenborghs, Brussel.

(Zie mede onder de rubriek : Internationale Congressen in 1935).